

**ÖVERSÄTTNINGSSANALYS AV
REPLIKER I HENNING MANKELLS TRE
ROMANER 'HUNDARNA I RIGA',
'MANNEN SOM LOG' OCH 'INNAN
FROSTEN'**

**Matti Rytönen
Tiia-Silvia Tarvainen**

Pro gradu-avhandling i svenska

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk

Våren 2012

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty	Laitos – Department
Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä – Author	
Matti Rytönen, Tiia-Silvia Tarvainen	
Työn nimi – Title	
Översättningsanalys av replikerna i Henning Mankells tre romaner 'Hundarna i Riga', 'Mannen som log' och 'Innan frosten'	
Oppiaine – Subject	Työn laji – Level
Ruotsin kieli	Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year	Sivumäärä – Number of pages
Toukokuu 2012	83
<p>Pro gradu -tutkielmamme tarkoituksena on tutkia repliikkien käännöksiä kolmesta Henning Mankellin romaanista. Tarkemmin sanottuna tutkimme kuinka hyvin tai huonosti muotoiltuja käännetty repliikit ovat ja minkä tyyppisiä poikkeamia niissä on. Olemme myös ottaneet huomioon ne tapaukset, joissa kääntäjät ovat onnistuneet hyvin. Lisäksi vertaamme kääntäjiä toisiinsa. Tutkimusmateriaalimme koostui kolmesta Henning Mankellin romaanista ja niiden suomenkielisistä käännöksistä. Nämä romaanit olivat <i>Riian verikoirat (Hundarna i Riga)</i>, <i>Hymyilevä mies (Mannen som log)</i> ja <i>Ennen routaa (Innan frosten)</i>. Tutkimusmenetelmänä käytimme lähinnä kvalitatiivista analyysia sekä kvantitatiivisia menetelmiä sen tukena.</p> <p>Tulostemme mukaan käännöksissä oli erityyppisiä poikkeamia. Näitä olivat esim. poikkeavat sanavalinnat tai sanonnat, aikamuotomuutokset ja tarpeettomat poistot. Kääntäjät olivat enimmäkseen ottaneet huomioon idiomaattiset ilmaukset, sillä esimerkeissämme oli tapauksia, joissa kääntäjät olivat käyttäneet sopivia idiomaattisia ilmaisuja käännösvastineina, mutta löysimme myös käännöksiä, joissa oli käytetty epäidiomaattisia käännösvastineita. Käännöksissä oli paljon aikamuotomuutoksia, joista osa oli tarpeettomia, mutta enimmäkseen ne olivat sopivia tai suorastaan välttämättömiä esim. kieliopillisista syistä. Kääntäjät onnistuivat parhaiten sopivien aikamuoto- tai tapaluokkamuuutosten tekemisessä, virkkeiden erottelussa ja/tai yhdistelyssä, kielellisten elementtien lisäämisessä sekä ilmaisuvaihdosten käyttämisessä. Kaikilla kolmella kääntäjällä oli erityyppisiä poikkeamia, vaikka heillä kaikilla oli eniten tapauksia poikkeavat sanavalinnat tai sanonnat -kategoriassa. Kääntäjistä Markku Mannila (<i>Hymyilevä mies</i>) onnistui parhaiten, sillä ero sopivien ja epäsoptivien poikkeamien kokonaismäärässä oli hänellä pienin. Myös kääntäjien välillä oli merkittäviä eroja. Arja Gothoni (<i>Riian verikoirat</i>) oli uskollisimmin noudattanut lähdetekstiä eikä ollut tehnyt niin paljon muutoksia kuin muut kääntäjät. Lisäksi ero Gothonin ja Laura Jänisniemen (<i>Ennen routaa</i>) välillä oli hyvin selkeä. Jänisniemellä oli lähes neljä kertaa enemmän sopivia poikkeamia kuin Gothonilla. Ero Jänisniemen ja Mannilan välillä oli sen sijaan melko pieni.</p>	
Asiasanat – Keywords: käännösanalyysi, käännösvastine, kääntäminen, repliikki	
Säilytyspaikka – Depository: Kielten laitos	
Muita tietoja – Additional information	

INNEHÅLL

1. INLEDNING	5
1.1 Syfte och forskningsfrågor.....	6
1.2 Hypoteser.....	6
2. TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR.....	8
3. ÖVERSÄTTNINGSVETENSKAP OCH -TEORIER.....	10
3.1 Allmänt om översättningsvetenskap	10
3.2 Översättningsteorier	11
4. ÖVERSÄTTNING AV SKÖNLITTERATUR OCH ÖVERSÄTTNING MELLAN SVENSKA OCH FINSKA.....	14
4.1 Översättning av skönlitteratur	14
4.2 Översättning mellan svenska och finska.....	15
5. CENTRALA BEGREPP INOM ÖVERSÄTTANDET	16
5.1 Översättningsmotsvarighet	16
5.2 Översättningsbyten.....	17
5.3 Stilen i översättningen	19
5.4 Ekvivalens.....	19
5.5 Aspekterna och översättningens exakthet.....	20
6. BEGREPPEN TALSPRÅK OCH DIREKT ANFÖRING.....	22
7. ÖVERSÄTTNINGSPROCESS	24
7.1 Analysskede	24
7.2 Överföringskede	25
7.3 Bearbetningskede.....	26
8. EGENSKAPER HOS ÖVERSÄTTNING OCH ÖVERSÄTTARE	27
8.1 Egenskaper hos en ideal översättning.....	27
8.2 Översättningsfel	28
8.3 Egenskaper hos en duktig översättare	29
9. FÖRFATTAREN MANKELL	31

10. MATERIAL OCH METOD	32
10.1 Material.....	32
10.2 Metod.....	33
11. ANALYS OCH RESULTAT	34
11.1 Översättningar med avvikande ordval eller uttryck	36
11.1.1 Olämpliga översättningsmotsvarigheter	36
11.1.2 Nästan lämpliga översättningsmotsvarigheter.....	39
11.1.3 Översättningsmotsvarigheter som gör att texten inte är flytande.....	46
11.2 Översättningar med tempus- eller modusförändringar.....	48
11.3 Översättningar med kombinerade och/eller åtskilda meningar.....	55
11.4 Översättningar med bortfall	59
11.5 Översättningar med tillägg.....	63
11.6 Översättningar med uttrycksbyte.....	66
11.7 Översättningar med förändringar i ordföljd eller satsordning	70
11.8 Översättningar med personifierade eller generaliserande uttryck.....	72
11.9 Översättningar med numerusförändringar	74
12. DISKUSSION.....	76
13. AVSLUTNING	79
LITTERATUR.....	81

1. INLEDNING

Var och en av oss har på något sätt kommit i kontakt med översättning ibland. Många tv-program och tidningstexter, speciellt världsnyheter, är oftast översättningar och många fäster inte ens avseende vid det. Om man råkar lägga märke till enstaka ord som har översatts fel reagerar man då kanske starkt och ifrågasätter översättarens kompetens. Detta tyder på att alla inte vet vad översättning handlar om. (Sorvali 1991: 13–14)

Vi har valt översättandet som undersökningsämne därför att den ena av oss vill bli översättare i framtiden och vi är båda intresserade av översättandet. Även om översättning har varit ett populärt undersökningsämne i pro gradu-avhandlingar (se kapitel 2) har den inte undersökts i så stor utsträckning. Vi hittade åtminstone inte några lämpliga vetenskapliga artiklar om de aspekter som vi främst är intresserade av. Därför vill vi undersöka ämnet på ett bredare sätt och inte bara koncentrera oss på t.ex. någon grammatisk aspekt (se avsnitt 1.1 nedan). Henning Mankells verk har inte heller undersökts så mycket så på grund av vårt undersökningsmaterial kan vi kanske hitta något nytt.

Vår pro gradu-avhandling består av 13 kapitel. I kapitel 2 presenterar vi några av tidigare undersökningar, t.ex. pro gradu-avhandlingar som har gjorts vid Jyväskylä universitet och ett par andra viktiga undersökningar. Kapitel 3 innehåller en allmän introduktion till översättningsvetenskap och översättningsteorier. I kapitel 4 redogör vi för översättning av skönlitteratur och översättning mellan svenska och finska. Kapitel 5 handlar om de centrala begreppen inom översättandet som också är viktiga för vår undersökning. I kapitel 6 behandlar vi begreppen *talspråk* och *direkt anföring*. Översättningsprocess är också ett viktigt begrepp inom översättandet och vi presenterar den i kapitel 7. Eftersom vårt syfte är att undersöka kvaliteten på översatta repliker redogör vi för några egenskaper hos en ideal översättning, översättningsfel och några egenskaper hos en duktig översättare i kapitel 8. I kapitel 9 ger vi en kort presentation av författaren Henning Mankell. Kapitel 10 handlar om material och metod som vi har använt i undersökningen. I kapitel 11 presenterar vi vår analys och vårt resultat och i kapitel 12 diskuterar vi dessa. Kapitel 13 innehåller en sammanfattning av hela undersökningen.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med vår pro gradu-avhandling är att undersöka översättning av repliker i tre romaner av Henning Mankell. Dessa romaner är *Hundarna i Riga* (*Riian verikoirat*), *Mannen som log* (*Hymyilevä mies*) och *Innan frosten* (*Ennen routaa*). Närmare bestämt undersöker vi hur bra eller dåligt formulerade översatta repliker är och vilka typer av avvikelser som finns i dem. Vi beaktar också de fall där det inte finns avvikelser i översättningar. Eftersom romaner har översatts av tre olika översättare ska vi också jämföra översättarna med varandra. Metoden för undersökningen är för det mesta kvalitativ. Kvantitativa data som t.ex. tabeller och siffror kommer dock att användas som stöd i den kvalitativa analysen.

Med bra formulerad översättning menar vi en sådan översättning som följer målspråkets regler och har formulerats enligt dess villkor. Det är också viktigt att källtextens innehåll har överförs till översättningen så exakt som möjligt. Med dåligt formulerad översättning menar vi däremot det motsatta: Översättningen låter inte naturlig och idiomatisk på målspråket och det har formulerats enligt källspråkets villkor i stället för målspråkets. Vidare har innehållet i källtexten inte överförs exakt till översättningen och innehållet i översättningen kan avvika från källtextens innehåll.

Vi avser alltså att svara på följande frågor i vår studie:

- Hurdana avvikelser finns det i repliker som inte har översatts ordagrant?
 - Hur har översättarna tagit hänsyn till idiomatiska uttryck?
 - Har översättarna använt samma tempusformer i översättningarna som i originalen?
- I vilka fall har översättarna formulerat bra sina översättningar?
- Hurdana skillnader finns det mellan översättarna?

1.2 Hypoteser

På grund av tidigare undersökningar och bakgrundslitteratur har vi formulerat några hypoteser om resultat. Vi tror att det finns olika typer av avvikelser i översättningar t.ex. när det gäller ordval och det finns troligen brister och onödiga tillägg i dem. När det

gäller idiomatiska uttryck är vi å ena sidan av den åsikten att översättarna har lyckats med att formulera dem på bra finska men å andra sidan är dessa uttryck sådana som kan orsaka problem för översättarna och därför kan det finnas avvikelser i deras översättningar. Vi förväntar oss att översättarna har använt samma tempusformer som i originalen och att det inte finns så många förändringar. Om skillnaderna mellan översättarna anser vi att var och en av dem har gjort olika typer av avvikelser och någon av dem har lyckats bättre än de andra. Antagligen är det Laura Jänisniemi (översättare av *Innan frosten*) som har lyckats bäst därför att hon har översatt flera romaner av Mankell men vi tror inte att det förekommer så betydande skillnader mellan översättarna.

2. TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Översättning har varit ett populärt undersökningsämne vid Jyväskylä universitet fast det inte finns översättarutbildning här (se t.ex. Muona & Tiusanen 1989, Toppari 2000, Rossi-Pokela 2001, Ojala & Puustinen 2008, Jyrinki 2011, Huttu 2011). Vi ska presentera nedan de avhandlingar som har mest relevans för vårt arbete. Efter dessa presenterar vi också ett par andra viktiga undersökningar.

Muonas och Tiusanens (1989) undersökning handlar om översättning av dialog i tre av Jörn Donners romaner. Vidare undersöker de hur romanernas översättare har lyckats med sina översättningar. Utgångspunkten för deras undersökning är hur källtextens innehåll och stil har överförts, hur översättarna har använt målspråk och hur lämpliga de uttryck översättarna har valt är. De märkte att den ena av översättarna hade översatt mer ordagrant och analyserat källtexten noggrant samt överfört innehållet systematiskt till översättningen. Den andra översättaren hade tagit för mycket friheter och därför hade gjort rena översättningsfel. Vidare hade han mera bortfall och tillägg än den andra översättaren.

Toppari (2000) har undersökt Sören Olssons och Anders Jacobssons *Berts dagbok* med tanke på hur den finska översättningen kvalitativt motsvarar det svenska originalet. Som utgångspunkt har hon förekomst av frivilliga översättningsbyten, bl.a. tillägg och bortfall samt uttrycksbyten. Topparis resultat visar att det fanns många bortfall och översättningsbyten men färre tillägg. Som helhet har översättaren gjort bra arbete och bäst har hon lyckats pragmatiskt.

Ojala och Puustinen (2008) har undersökt översättning av partikelverb i Henning Mankells *Innan frosten*. Som resultat fick de att partikelverb inte är så enkla som man kunde tänka sig och att det finns flera möjligheter att översätta dem på finska. De fann också att ett och samma partikelverb inte alltid översätts på samma sätt. Vidare fanns det enstaka fall där partikelverb hade översatts till finska så att översättningsmotsvarigheten inte hade något verb.

Av dessa pro gradu-avhandlingar är Muonas och Tiusanens undersökning närmast vår egen. När vår undersökning är färdig förväntar vi oss att resultaten liknar deras resultat eftersom vi också ska jämföra översättarna med varandra. Vårt undersökningsmaterial

är dock annorlunda och nyare än Muonas och Tiusanens material. Vidare har språken troligen förändrats, m.a.o. kan något som var oacceptabelt på 1980-talet vara acceptabelt nu på 2010-talet. Översättande har säkert utvecklats under de här 20 åren och det har undersökts mer. Därför har vi kanske mer teoretisk bakgrund att stöda oss på och genom det kan vi hitta ett nytt perspektiv.

Huhtalas (1995) undersökning handlar om analys av översättning från finska till svenska, i synnerhet översättningsbyten i olika typer av texter. Hon har använt Catfords framställning av översättningsbytena (se Catford 1965) som utgångspunkt men gjort förändringar i den och utvidgat teorin. Hon har t.ex. delat in översättningsbytena i obligatoriska och frivilliga men för det mesta koncentrerar hon sig på frivilliga översättningsbyten. Resultatet av undersökningen är att det beror mycket på texttypen hurdana förändringar översättaren måste göra och vilka översättningsbyten som används. T.ex. i romanerna och deckarna finns det likadana förändringar men den största skillnaden mellan dem är att frivilliga översättningsbyten som förändrar innehållet är i romaner två gånger vanligare än i deckare. I det hela är de obligatoriska översättningsbytena vanligare än de frivilliga.

Pekkanen (2010) har undersökt skönlitterärt översättande. Hon beskriver stilen i översättningarna och enskilda översättarnas insats i översättningsbyten. Byten som hon behandlar är formella och frivilliga översättningsbyten vilka hon identifierade genom att jämföra översättning med källtexten. Som undersökningsmaterial hade hon fyra engelskspråkiga romaner och deras finskspråkiga översättningar. Resultatet av undersökningen är att översättarna för det mesta använde frivilliga översättningsbyten, t.ex. tillägg och bortfall. Två av översättarna använde betydligt fler översättningsbyten än de två övriga. En av översättarna hade gjort en översättning som var nära källtexten medan två av dem hade tagit distans från den genom att tillägga eller ta bort element. Den fjärde översättaren hade gjort strukturella tillägg som inte introducerade något nytt i innehållet. Enskilda översättare hade alltså sin egen stil och det fanns skillnader mellan översättarna.

3. ÖVERSÄTTNINGSVETENSKAP OCH -TEORIER

I detta kapitel ger vi en allmän introduktion till översättningsvetenskap och översättningsteorier. Vi presenterar hurdan forskningsområde översättningsvetenskap är och vilka typer av översättningsteorier det finns.

3.1 Allmänt om översättningsvetenskap

Enligt Vehmas-Lehto (2008: 36–37) är *översättningsvetenskap* (eng. Translation Studies) ett relativt nytt och mångsidigt forskningsområde. Den är en del av språkvetenskap och innehåller olika teorier (Sorvali 1991: 18). Först använde man termen *översättningsteori* men eftersom forskningsområdet är så omfattande använder man termen *översättningsvetenskap* för att syfta på det hela som översättningsforskningen består av. Översättningsteorin används i sin tur för att syfta på översättningsvetenskapliga teorier som är en del av översättningsvetenskap (se nästa avsnitt). Översättningsvetenskap består av element från flera vetenskapsområden, t.ex. filologi, lingvistik och litteraturvetenskap. Speciellt har utveckling av lingvistiken möjliggjort att vidareutveckla översättningsvetenskapen. (Ingo 1991: 11)

Lingvisterna anser att översättningsvetenskap är en del av antingen kontrastiv eller tillämpad lingvistik. Det finns också icke-lingvistiska områden, t.ex. översättningsetik och översättningssociologi. På grund av detta kan översättningsvetenskap kanske inte uppfattas som del av lingvistik. Översättningsforskarna anser däremot att översättningsvetenskap är ett självständigt forskningsområde. Den innehåller egna teorier vilka dock kan anknyta till teorier från andra forskningsområden. Översättningsvetenskap kan kallas tvärvetenskaplig eftersom den har samma intressen och metoder som många andra forskningsområden. (Vehmas-Lehto 2008: 54–55)

Sorvali (1991: 19) diskuterar möjligheten att kalla översättningsvetenskap *översättningskonst* i vissa fall därför att lingvistiska metoder inte kan användas för att förklara alla frågor inom översättningsvetenskap. Det här stämmer speciellt när det är fråga om översättning av skönlitteratur, i synnerhet poesi, där man måste också ta hänsyn till det konstnärliga.

3.2 Översättningsteorier

Det finns fem olika typer av översättningsteorier: *lingvistiska översättningsteorier* (eng. linguistic translation theories), *kommunikativa översättningsteorier* (eng. communicative translation theories), *skoposteori* (eng. Skopos Theory), *relevansteori* (eng. Relevance Theory) och *manipulationsteori* (eng. Manipulation School) (Vehmas-Lehto 2008: 37–38).

Enligt Vehmas-Lehto (2008: 38, se också 2002) grundade sig de första lingvistiska översättningsteorierna på fri översättning. Det var viktigt att översättningen var *semantiskt ekvivalent*, dvs. att innehållet i översättningen bör motsvara källtextens innehåll men språkligt bör översättningen följa målspråkets normer. En ordagrann översättning var inte det viktigaste utan syftet var att göra en grammatiskt och lexikalt naturlig översättning.

Vehmas-Lehto (2008: 38) konstaterar att lingvistiska översättningsteorier skilde sig från litteraturvetenskap och koncentrerade sig på att undersöka översättningen ur språklig synvinkel. Teorier presenterade olika lexikala och grammatiska ersättningar för satser i källtexten. Dessa ersättningar kallades *översättningsbyten* (eng. translation shifts), *lämpliga ersättningar* (eng. adequate replacements) och *förändringar* (eng. transformations).

Lingvistiska översättningsteorier var normativa, m.a.o. gav de instruktioner för hur man borde översätta. Vehmas-Lehto (2008: 39) hävdar att lingvistiska översättningsteorier liknade kontrastiv lingvistik. J. C. Catfords *A Linguistic Theory of Translation* (1965) var ett centralt teoretiskt verk inom kontrastiv lingvistik och den tillämpades också i översättningsvetenskap. Vehmas-Lehto (2008: 39) argumenterar för att Catfords teori inte har varit till nytta för översättningsvetenskap bl.a. därför att den för sin del har påverkat skapandet av den uppfattningen att översättning bara är en serie lingvistiska funktioner och att problemet med den är ersättning av källspråkets ord och strukturer. Nuförtiden kritiseras lingvistiska översättningsteorier eftersom de anses vara begränsade men de anses också vara användbara (Vehmas-Lehto 2002: 36).

Enligt Vehmas-Lehto (2002: 54, 56, 58–59; 2008: 42–43) går kommunikativa översättningsteorier ut på att översättande är en form av kommunikation där

översättaren förmedlar ett visst meddelande från källspråklig sändare till målspråklig mottagare. Den första kommunikativa översättningsteorin skapades av Eugene A. Nida. Hans teori baserar sig på allmänna kommunikationsteorier men skillnaden är att kommunikation i översättande är tvåspråkig. Nida skapade också begreppet *dynamisk ekvivalens* (se avsnitt 5.4), vilket revolutionerade översättningsteori. Nidas teori om dynamisk ekvivalens är kanske världens mest kända översättningsteori och den har befrämjat översättningarnas förståelighet och läsbarhet.

Skoposteori skapades av Hans Vermeer och Katharina Reiss. Den betyder att översättande är en målinriktad funktion och den styrs av måltextens syfte (skopos). Det är alltså viktigast att ta hänsyn till översättningens funktion. Enligt skoposteorin behöver översättningen inte vara ekvivalent utan huvudsaken är att den är bra, dvs. den uppfyller sina funktioner. (Vehmas-Lehto 2002: 92)

Vehmas-Lehto (2008: 45) är av den åsikten att skoposteorin är den bästa översättningsteorin eftersom den kan tillämpas för olika typer av texter. Teorin har också kritiserats därför att översättarna har för mycket friheter och att de inte behöver följa källtexten så noggrant (Koskinen 2004: 381).

Relevansteori granskar vad som händer inne i huvudet på personer som deltar i kommunikationssituation. Enligt teorin liknar en bra formulerad översättning källtexten så att den är relevant med tanke på deltagarnas kognitiva miljö. Översättaren kan inte vara säker på att läsaren förstår källtexten utan han eller hon måste ersätta främmande element med mer bekanta element eller tillägga något för att läsaren kan dra nödvändiga slutsatser. (Vehmas-Lehto 2008: 47–48) Enligt Vehmas-Lehto (2008: 48) är relevansteori inte så universell och lätt att tillämpa som skoposteori.

Aaltonen (2004: 388) konstaterar att översättningstexten är en självständig helhet enligt manipulationsteorin. Teorin går ut på att hitta och analysera skillnader mellan översättningen och källtexten. Vehmas-Lehto (2008: 49–52) poängterar att källtexten inte hade någon betydelse när manipulationsteorin skapades. Vilken översättning som helst var acceptabel om den var acceptabel på målspråket. Teorin består av flera icke-lingvistiska översättningsteorier och kulturteorier som är intresserade av översättningens ställning i samhället. Teorin liknar skoposteorin men den största skillnaden är att manipulationsteorin tillämpas för översättning av fiktion medan

skoposteorin för översättning av sakprosa. Nuförtiden är manipulationsteorin en av de mest betydelsefulla översättningsteorierna (Aaltonen 2004: 388).

Av dessa ovannämnda teorier är den lingvistiska översättningsteorin den viktigaste för oss. När vi analyserar vårt material är utgångspunkten att innehållet i översättningen motsvarar källtextens innehåll men att översättningen språkligt följer målspråkets normer. Trots att en ordagrann översättning inte är det viktigaste enligt teorin är vi av den åsikten att den är viktig om den är mer idiomatisk och låter naturligare än friare översättning.

4. ÖVERSÄTTNING AV SKÖNLITTERATUR OCH ÖVERSÄTTNING MELLAN SVENSKA OCH FINSKA

I detta kapitel redogör vi för översättning av skönlitteratur och översättning mellan svenska och finska. Båda dessa är relevanta aspekter att presentera därför att undersökningsmaterialet, dvs. Mankells romaner, är skönlitterära verk som har översatts från svenska till finska.

4.1 Översättning av skönlitteratur

Skönlitteratur är en fiktion vars värden är subjektivare än fackspråkstexternas. Dess syfte är att beskriva verkligheten och dess villkor samt att förmedla t.ex. sådana värden som livssyn, attityder och åsikter. Värden i skönlitteratur är också mer universella rörande teman som kärlek, död och sociala relationer. Eftersom allt innehåll i texten inte är tydligt och det finns symbolik i den har man som läsare en möjlighet till egna tolkningar. (Ingo 1991: 39; Ingo 2007: 243)

När man översätter skönlitteratur beror det på genren vilka medel som används (Jänis 2004: 73). En av översättarens mest utmanande uppgifter är att överföra idiomatiska eller träffande uttryck som källtextens skribent har använt. T.ex. ordlekar är svåra att översätta så att både formen och innehållet motsvarar källtexten. Språkets varieteter kan också orsaka problem för översättare därför att skribenten av källtexten har använt vissa uttryck för att skapa en autentisk atmosfär. En välskrivna roman innehåller musikalitet med sitt rytmiska språk och översättaren borde överföra källtextens ”melodi” till målspråket så bra som möjligt. (Ingo 2007: 249–251)

Bassnett (2002: 110–111) diskuterar att översättning av skönlitteratur har studerats mindre än översättning av poesi. Enligt henne är orsaken till detta ett felaktigt antagande om att översättning av skönlitteratur anses vara lättare än översättning av poesi. Det är viktigt att beakta texten som helhet när man börjar översätta och inte som separata delar så som kan göras när man översätter dikter där det är möjligt att separera form och innehåll. Vi är däremot av den åsikten att översättning av skönlitteratur är lättare än översättning av poesi därför att skönlitterära texter ofta är helgjutna helheter så både

form och innehåll kan bevaras och överföras till översättningen. När man översätter poesi måste man bestämma sig för att antingen bevara form eller innehåll eftersom det inte är möjligt att överföra båda till översättningen. Man måste kompromissa och det är det tyngsta argumentet för vår åsikt.

4.2 Översättning mellan svenska och finska

Som Forsgren (1986: 23–24) konstaterar hör svenska och finska inte till samma språkfamilj. Svenska är ett indoeuropeiskt språk och finska ett finsk-ugriskt och därför finns det stora skillnader mellan språken. Finska anses i allmänhet vara ett svårt språk. Detta anses t.ex. på grund av att morfologin i finskan är rik. Ofta ersätter man det som uttrycks med hjälp av morfologi i finskan med syntaktiska medel i svenskan. Trots denna skillnad finns det också likheter mellan språken. När man jämför ordföljden med hjälp av Diderichsens positionsschema (Diderichsen 1946) är skillnaderna inte så stora fast finskan har en relativt fri ordföljd. Eftersom svenskan och finskan också har en gemensam historisk och kulturell bakgrund gör det lättare att översätta mellan dessa språk.

Forsgren (1986: 24) konstaterar att svenskspråkig översättning ofta blir betydligt längre än den finskspråkiga källtexten. En av orsakerna till detta är att finskans satsmotsvarigheter måste översättas med en hel sats på svenska. Vidare är det nödvändigt att man omskriver på svenska finskans verbalnomen på *-minen* samt de enklitiska partiklarna *-han/-hän*, *-pa/-pä*, *-kin* och *-kaan/-kään*.

5. CENTRALA BEGREPP INOM ÖVERSÄTTANDET

I detta kapitel ska vi presentera fem begrepp som vi anser vara viktiga inom översättandet och för vår undersökning. I samband med de flesta begreppen ger vi konkreta exempel ur vårt material för att förtydliga vad begreppen handlar om i praktiken.

5.1 Översättningsmotsvarighet

Enligt Ingo (2007: 162) syftar begreppet *översättningsmotsvarighet* på målspråkets ord eller uttryck som kan användas som motsvarighet till källspråkets ord eller uttryck. Den syftar inte bara på en god eller acceptabel motsvarighet utan motsvarigheterna kan också vara medelmåttiga, dåliga eller felaktiga. Å ena sidan kan en motsvarighet som översättaren har valt vara bra och å andra sidan felaktig beroende på synvinkeln.

Om man granskar översättningsmotsvarigheter har man som utgångspunkt om respektive språk har en konkret motsvarighet eller inte. När det gäller konkret motsvarighet kan man först särskilja *lexikonmotsvarigheten*, dvs. motsvarigheten som finns i ordboken. När det finns ett likadant ord eller uttryck i källspråk och målspråk kan man tala om *lexemmotsvarighet*. Att hitta två likadana ord i två olika språk är dock utmanande. Ibland är det så att ett ord eller uttryck (*lexem*) i ett språk kan motsvaras av flera olika ord eller uttryck (*semem*) i ett annat språk och det beror på kontexten vilken motsvarighet översättaren ska välja. Då är det fråga om *sememmotsvarighet*. (Ingo 2007: 162, 166)

När det gäller formen indelar Ingo (2007: 167) översättningsmotsvarigheter i *formella* och *formförändrade motsvarigheter*. Till formella motsvarigheter hör ordklassrelationer, morfologiska, numeriska och syntaktiska relationer samt satsgrad. En formförändrad motsvarighet kan t.ex. vara en svensk motsvarighet *sonen till en sådan far* till finskans *sellaisen isän poika* (exemplet efter Ingo 2007: 167). Alltså strukturen i översättningen avviker från källspråkets struktur.

5.2 Översättningsbyten

Översättningsbyten är förändringar som översättaren måste göra när han eller hon översätter från ett språk till ett annat. Översättaren måste tänka på hur mycket information är lämpligt att framföra i översättningen och välja från flera alternativ de som är lämpligast i helheten. (Huhtala 1995: 38–39)

Huhtala (1995: 39) delar in översättningsbyten i obligatoriska och frivilliga. *Obligatoriska översättningsbyten* betyder förändringar som är beroende på strukturella skillnader mellan källspråk och målspråk. *Frivilliga översättningsbyten* betyder i sin tur förändringar som inte beror på strukturella skillnader utan andra orsaker, t.ex. något element i källtexten är onödigt eller det finns inte utrymme för det. När det är fråga om frivilliga översättningsbyten har översättaren flera möjligheter att välja från. Till frivilliga översättningsbyten hör t.ex. bortfall, tillägg och uttrycksbyten.

Enligt Ingo (1991: 255) betyder *bortfall* att väsentliga semantiska komponenter (*semantisk utelämnning*) eller betydelseelement som är självklara på grund av satssammanhanget (*implicitgörande*) utelämnas. Bortfall påverkar texten så att den blir semantiskt fattigare, vilket kan störa förmedling av information. Bortfall är alltså förändringar som kan ha negativare effekter än tillägg. Huhtala (1995: 46) konstaterar att bortfall kan förändra innehållet men det är också möjligt att innehållet förblir oförändrat på grund av bortfall. Följande två exempel ur vårt material illustrerar båda typer av bortfall, semantisk utelämnning (a) och implicitgörande (b):

(a) ”Det var ett litet fult hus på vägen mot Rydsgård (...)” (IF 2002: 234)
 ”Nainen osti Rydsgårdiin johtavan tien varrella sijaitsevan ruman talon (...)” (ER 2003: 258)

(b) ”Den låg slängd här vid buskarna.” (MSL 1994: 170)
 ”Se lojui tuolla pensaiden luona.” (HM 1996: 202)

I det första exemplet (a) har man utelämnat ordet *litet* som kan anses vara en väsentlig semantisk komponent därför att det inte betyder att huset är litet fast det är fult utan det kan också vara stort. I det andra exemplet (b) har man utelämnat ordet *slängd* eftersom det kommer fram i verbet *lojua* att detta något har slängts.

Förutom bortfall är *tillägg* en översättningsförändring som är lätt att iaktta. Både tillägg och bortfall har pragmatiska orsaker, dvs. man måste göra förändringar därför att källtexten och översättningen har olika språkliga och kulturella miljöer. Man kan särskilja två olika typer av tillägg, *semantiskt tillägg* och *explicitgörande*. Med semantiskt tillägg menar man att det bokstavligen tilläggs texten nya betydelsekomponenter. Det är fråga om explicitgörande när källtextens betydelseelement som är ”mellan raderna” uttrycks explicit i översättningen. (Ingo 1991: 254–255) Följande två exempel ur vårt material illustrerar båda typer av tillägg, semantiskt tillägg (c) och explicitgörande (d):

(c) ”Ändå var jag säker.” (IF 2002: 42)

”Olin kuitenkin varma asiasta.” (ER 2003: 47)

(d) ”Han simmade, fick kramp, ingen hörde honom.” (IF 2002: 219)

”Hän ui, sai suonenedon eikä kukaan kuullut hänen huutoaan.” (ER 2003: 241)

I det första exemplet (c) har det tillagts ordet *asiasta* i översättningen fast det inte finns i originalet. I det andra exemplet (d) har man uttryckt explicit i översättningen att personen i fråga har ropat eftersom det troligen har hänt enligt originalet där det står *ingen hörde honom*.

Enligt Huhtala (1995: 47) är *uttrycksbyte* en icke-ordagrann motsvarighet till ett element i källtexten. Käll- och målspråkets element motsvarar varandra innehållsmässigt i det ställe där det finns ett uttrycksbyte. Följande exempel (e) ur vårt material illustrerar detta:

(e) ”Hon trodde mig genast.” (IF 2002: 295)

”Se nainen uskoi minua heti.” (ER 2003: 323)

I exemplet har ordet *hon* inte översatts ordagrant utan det motsvaras av *se nainen* i översättningen. Detta uttrycksbyte är en bra motsvarighet till källtextens uttryck.

5.3 Stilen i översättningen

Ingo (2007: 65, 75–76, 175) konstaterar att när man översätter måste man beakta båda översättningsspråkens struktur men översättning formuleras ändå på målspråkets villkor. Översättaren bör kunna identifiera korrekta och felaktiga strukturer på alla språkliga nivåer, dvs. ljud, ortografi, morfologi och syntax. Vidare bör man ta hänsyn till specifika regler och egenskaper som olika språk har. När det t.ex. gäller syntaxen måste man lägga speciellt märke till korrekt användning av olika satsgrader på målspråket. Dessa är t.ex. samordning, underordning och inbäddning. Sättet att använda grammatiska strukturer varierar enligt språkanvändningssituation, textens funktion, personliga språkvanor osv.

Enligt Ingo (2007: 76) är det väsentligt i översättningsprocessen (se kapitel 7) att känna till källtextens språkliga varieteter. Nuförtiden betonar man överföring av betydelser från ett språk till ett annat i stället för att bara bevara stil och form. Detta betyder dock inte att det är irrelevant att bevara stilen. Det beror på källtexten hur formens och stilens betydelse varierar, vilket översättaren måste ta i beaktande.

Ingo (2007: 82) framhåller att ordvalet är viktigt när det gäller bevarandet av stilen. Efter att översättaren har definierat stilen måste han eller hon välja sådana översättningsmotsvarigheter (se avsnitt 5.1) som är i enlighet med stilen. Om översättaren har använt ord av en viss stil i ramberättelsen är det inte tillåtet att byta det till ord av en annan stil om det inte är fråga om att ramberättelsen förändras till dialogberättelsen.

5.4 Ekvivalens

Koskinen (2004: 375, se också Aaltonen 2004) konstaterar att begreppet *ekvivalens* används för att definiera hur likadana källtext och översättning är. Detta kan betyda att översättning motsvarar källtexten när det t.ex. gäller språkliga element, form av text eller kommunikativ funktion. Sorvali (1991: 39) påpekar i sin tur att ekvivalens borde definieras genom att ha materialet, dvs. kontexten som utgångspunkt i stället för att man försöker hitta en enda definition av begreppet. Hon anser att ekvivalens endast kan definieras genom att kombinera teori och praktik.

Enligt Nida (refererad i Vehmas-Lehto 2002: 56, se också Bassnett 2002: 33) finns det två typer av ekvivalens: formell och dynamisk. *Formell ekvivalens* koncentrerar sig på formen och innehållet och syftar till att läsaren förstår så mycket som möjligt om kontexten i källspråket. Om man utvärderar översättningen inte bara på basis av förhållandet mellan källtexten och översättningen utan tar hänsyn till drag som inte är språkliga eller textuella kallas det *dynamisk ekvivalens*. Utomspråkliga drag kan vara t.ex. mottagarens reaktioner eller situationer. Om både mottagaren för källtexten och mottagaren för översättningen reagerar på likadant sätt är översättningen ekvivalent med källtexten.

Popović (refererad i Bassnett 2002: 32) indelar fyra olika typer av ekvivalens: *lingvistisk, paradigmatis, stilistisk och textuell ekvivalens*. Lingvistisk ekvivalens betyder att man översätter ord för ord. Med paradigmatis ekvivalens menas att grammatiska element är likadana i källspråk och målspråk. Stilistisk ekvivalens utgår från ett ord eller uttryck i översättningen som har identisk funktion med ett ord eller uttryck i källtexten. Textuell ekvivalens handlar om syntagmatiska strukturer, m.a.o. är formen samma både i källtexten och i översättningen.

5.5 Aspekterna och översättningens exakthet

Enligt Ingo (2007: 27) består varje översättning av ett samspel mellan fyra grundaspekter vilka är den *pragmatiska, semantiska, strukturella och stilistiska aspekten*. I detta samspel kan aspekternas betydelse variera mycket fall för fall.

Inom den pragmatiska aspekten kan en översättning formuleras mycket fritt. Den kan vara så fritt formulerad att man inte ens kan tala om översättning därför att översättningen och källtexten borde ha samma funktion för att översättningen är exakt. Ett exempel på den semantiska aspekten är prosaöversättningar av rimmad dikt där översättaren har koncentrerat sig på att översätta innehållet i stället för rimmandet. Med tanke på den strukturella aspekten är situationen tvärtom. Ljudstrukturen, t.ex. rim och rytm är viktigare för helheten än innehållet. När det gäller den stilistiska aspekten är innehållet i översättningen annorlunda än i källtexten. T.ex. när översättaren arbetar med låt kan han eller hon ändra källtextens historia till en annan. (Ingo 2007: 27–28)

Ingo (2007: 28) framhäver att man i stället för att bara tala om exakthet eller frihet kan tala separat om exakthet som baserar sig på de ovannämnda aspekterna. Sällan koncentrerar sig översättaren på en viss aspekt utan han eller hon måste ta hänsyn till alla fyra aspekter.

Av dessa begrepp är översättningsmotsvarighet och översättningsbyten (bortfall, tillägg och uttrycksbyte) sådana som vi använder när vi kategoriserar vårt material. Vi tar också hänsyn till de övriga begreppen när vi presenterar analysen men vi använder dem inte som sådana utan de kan anses vara underförstådda.

6. BEGREPPEN TALSPRÅK OCH DIREKT ANFÖRING

Enligt Einarsson (1978: 183) härstammar svensk talspråksstil från en nordisk, folklig tradition. Förhållanden att producera tal är alltid annorlunda än när man producerar skrift. Skriften anses vara mer uppskattad än talet och därför anser man talet som är nära skriften att vara korrektare och finare. Halliday (1989: 87) betonar i sin tur att det inte är rätt att anse skriftspråket vara bättre än talspråk med tanke på struktur och komplexitet. Enligt honom är talspråket lika organiserat som skriftspråk och med hjälp av det kan man uttrycka likadan komplexitet men bara på ett annorlunda sätt.

Londen (1989: 16–17) konstaterar att det språk som används i repliker är möjligen inte stilistiskt nära författarens individuella stil. Författaren bör alltså göra en uppfattning att det är de fiktiva personerna som talar i dialogen. Talspråket anses vara enkelt och syntaxen är inte så komplicerad som i skriftspråket. Vidare är replikspråket likadant hos olika författare. Därför är man inte så intresserad av att undersöka replikspråket som språket i den berättande framställningen.

Direkt anföring är ett referat som är ett ordagrant citat av det som någon har sagt. Med *fri direkt anföring* menas direkt refererande av tal eller tänkande utan verb eller något annat inledningsuttryck som indikerar tal. (VISK 2008a) Med hjälp av direkt anföring kan förmedlas sådana talfunktioner som imperativ, tilltal och partiklar. Vidare kan man förmedla personliga och kontextbundna drag som t.ex. dialektala drag och skriftspråkligheter som avviker från talspråklig miljö. I direkt refererande av tänkande kan utsagor vara ofullständiga, dvs. de behöver inte vara hela satser. (VISK 2008b) Följande två exempel ur vårt material illustrerar direkt anföring (f) och fri direkt anföring (g):

- (f) – Jag menar inte att göra dig nedslagen, sa han. Det finns inget värre än modfällda poliser. Att vara en duglig kraft inom den här kåren innebär bland annat att man aldrig får tappa modet. Samt att man håller sig på gott humör. (IF 2002: 49–50)

(g) Henrietta ställde fram kaffekoppar och en termos.

- Jag förstår inte hur en ung vacker flicka som du kan välja att ägna sitt liv åt att bli polis. Jag föreställer mig att poliser befinner sig i ständiga slagsmål. Som om delar av det här landet bestod av människor som tumlade runt i ett riktigt drängslagsmål. Och att poliserna är indragna i en sorts evighetskamp för att skilja alla dessa människor åt.

Hon serverade kaffe. (IF 2002: 74)

Enligt Londen (1989: 142) är översättning av direkt anföring svårt därför att kontexten är annorlunda i källspråk än i målspråk. Speciellt utmanande är att sträva efter trovärdighet och realism men samtidigt måste språket vara homogent och förståeligt.

7. ÖVERSÄTTNINGSPROCESS

Inom översättningsvetenskapen är *översättningsprocess* ett viktigt begrepp. Begreppet har många olika definitioner, t.ex. en del av forskarna anser att översättning är en enkelriktad process med källtexten i den ena ändan och översättningen i den andra ändan av processen. (Huhtala 1995: 24) På 1960-talet presenterades översättningsprocessen från en helt ny synpunkt av Nida och Taber (refererad i Sorvali 1996: 19).

Enligt Nida och Taber (refererad i Vehmas-Lehto 2002: 62, se också Ingo 2007: 29) finns det tre skeden som tillhör översättningsprocessen: *analys*, *överföring* och *bearbetning* (kallas också *syntes*). Sorvali (1996: 19) kritiserar Nidas och Tabers modell för översättningsprocess därför att den är begränsad och för språkbunden. Enligt modellen börjar översättningen i analyskedet men Sorvali är av den åsikten att översättningsprocessen börjar betydligt tidigare därför att översättaren bör bekanta sig med många andra faktorer innan språklig analys. Nord (2005: 34) konstaterar att man också kan särskilja bara två skeden, analys och bearbetning. Det som har med överföringen att göra vet man inte mycket om eftersom det händer inne i översättarens huvud (Vehmas-Lehto 2002). Enligt Nord (2005) är översättningsprocess med två skeden därför bättre.

Vi understöder Sorvalis åsikt om att översättningsprocessen börjar tidigare än i analyskedet eftersom översättaren t.ex. måste bekanta sig med ämnet som originaltexten handlar om innan han eller hon börjar analysera den. Vad gäller de olika skedena i översättningsprocessen är vi å ena sidan av den åsikten att modellen med tre skeden är bättre men å andra sidan fungerar modellen med två skeden också. Överföringskedet är en viktig del i översättningsprocessen men det är svårt att undersöka det eftersom det inte syns på samma sätt som de två övriga skedena.

7.1 Analysskede

Nida (refererad i Vehmas-Lehto 2002: 62–64) konstaterar att översättaren bör studera källtextens grammatiska och semantiska drag först i analyskedet. När det gäller grammatiska drag har språken mer gemensamma faktorer när det gäller *djupstruktur* än

ytstruktur, vilket man borde komma ihåg när man analyserar källtexten och översätter den till målspråket. Ibland kan flera meningar ha samma djupstruktur men olika ytstrukturer. Man kan formulera ytstrukturerna genom att *transformera* djupstrukturer och det finns regler för det här. När man analyserar källtexten formuleras ytstrukturen tillbaka nära djupstrukturen till så kallade *kärnmeningar*, som inte innehåller satsförkortningar, participformer osv. Det här fungerar om översättaren reder ut grammatiska betydelser inom ytstrukturen (t.ex. genitivformer kan ha flera olika betydelser).

Vehmas-Lehto (2002: 67) påpekar att det inte räcker att man analyserar källtextens grammatiska drag utan den semantiska analysen är också en viktig del av översättningsprocessen. Då fokuserar man på orden, vars betydelse bygger på *denotation* (dvs. grundbetydelse) och *konnotation* (dvs. bibetydelse). Båda dessa synpunkter måste man komma ihåg under analysen.

7.2 Överföringsskede

I överföringsskedet försöker översättaren finna kärnmeningarna på målspråket och dessa meningar transformeras till sådana ytstrukturer som passar bäst för mottagaren (Vehmas-Lehto 2002: 64). Enligt Ingo (2007: 30) måste översättaren beakta nya situationella faktorer när källtexten överförs till målspråket. Dessa faktorer påverkar hur texten på målspråket utformas. När det gäller språklig struktur, språklig varietet, semantik och pragmatik hos källtexten måste man ta hänsyn till de situationella faktorerna.

Ingo (1991: 165–166) konstaterar att överföring sker inne i översättarens huvud men texten blir inte färdig i det här skedet utan i bearbetningsskedet (se nästa avsnitt). I översättningsprocessen är överföring det skede där språkgränser överskrids på kärnsats- eller mellanstrukturnivå. Som resultat av överföringsprocessen får man en semantiskt exakt text men formuleringen är inte den slutliga.

7.3 Bearbetningskedde

Bearbetningskedde är det sista skedet i översättningsprocessen. I detta skede blir texten färdig och dess formulering konkretiseras genom att man bearbetar texten till att vara idiomatisk på målspråket, dvs. texten formuleras enligt målspråkets villkor. Stilen i texten bör också motsvara källtextens stil. (Ingo 1991: 216; Vehmas-Lehto 2002: 62) Sorvali (1991: 137) påpekar att resultat av en översättningsprocess borde vara en självständig text, alltså språket i den ska vara så naturligt som möjligt och översättningsprocessens olika skeden ska inte synas.

Enligt Ingo (1991: 216–217) beskriver textlingvistik hur en text uppkommer. Skribentens första uppgift är att välja propositioner och ordna dem enligt ett principprogram. Detta program kallas skribentens *textstrategi* och det motsvarar målsättningar med hans textproduktion. Textstrategin är viktig därför att den ”avgör vilka propositioner som väljs som bas för texten, hur hela texten planeras, vilka relationer som råder mellan propositionerna, hur texten lineariseras osv.” (Ingo 1991: 217)

Modell för textproduktion kan användas som modell för hur en översättning uppkommer. Den som har skrivit källtexten har fritt kunnat bestämma sig för textstrategier och hurdan text blir. Översättaren däremot måste följa den modell som källtextens skribent har använt och anpassa sin egen textstrategi. Översättaren kan dock avvika från den strategi som har använts i källtexten i sådana fall där en exakt översättning skulle bli pragmatiskt dålig eller semantiskt oklar. (Ingo 1991: 220–221)

8. EGENSKAPER HOS ÖVERSÄTTNING OCH ÖVERSÄTTARE

I detta kapitel presenterar vi några egenskaper hos en ideal översättning, översättningsfel och några egenskaper hos en duktig översättare. Det är viktigt att den person som översätter har vissa egenskaper för att vara en duktig översättare. På samma sätt borde översättningen ha vissa egenskaper för att den kan anses vara ideal. Ibland kan situationen också vara tvärtom och det finns översättningsfel i översättningen.

8.1 Egenskaper hos en ideal översättning

När man utvärderar kvaliteten på översättningen är två viktiga principer att språket har använts rätt och att innehållet i källtexten har förmedlats rätt och exakt (Jänis 2004: 68). I olika tider har det funnits tre olika ideala sätt att översätta, *godtyckligt översättande* och dess motsats *formell motsvarighet* samt *fri översättning* som ligger någonstans mellan dem. (Vehmas-Lehto 2002: 26)

Godtyckligt översättande betyder att översättaren får göra vad som helst med skönlitterär text, t.ex. texten kan förkortas eller förlängas hur man vill. På 1700- och i början av 1800-talen var det här sättet att översätta skönlitteratur väldigt populärt men man började motsätta sig det på 1800-talet. Nuförtiden är det återigen tillåtet att adaptera texten, vilket rentav kan vara nödvändigt, men översättaren måste motivera avvikelser bra och inte göra det på vilket sätt som helst. (Vehmas-Lehto 2002: 26)

Med formell motsvarighet menas att källtextens form bevaras i översättningen så bra som möjligt. Det här sättet att översätta har haft olika benämningar, t.ex. ordagrann översättning, bokstavlig översättning och ekvivalent översättning. Principen för formell motsvarighet är att man översätter så att varje ord i källtexten har ett ord som motsvarighet i översättningen och ordföljden liknar källtextens ordföljd. Nuförtiden används ordagrann översättning inte så mycket, bara i sådana fall där det är nödvändigt att förtydliga skillnaderna mellan språk. (Vehmas-Lehto 2002: 27, 29)

Fri översättning betyder att innehållet i källtexten förmedlas exakt och språket i översättningen är naturligt. Det är dock inte möjligt att ta för stora friheter när man översätter utan det räcker att översättningen semantiskt motsvarar källtexten. (Vehmas-Lehto 2002: 29–30)

Vehmas-Lehto (2002: 113–117) konstaterar att det varierar mycket vad som förväntas av översättningen. Enligt henne är en ideal översättning sådan som är kommunikativ, funktionell och textuell samt sådan som tar hänsyn till mottagaren och har kontakt med utomspråklig värld. I en kommunikativ översättning är det viktigt att man bara förmedlar den information från källtexten som är relevant. Översättningen bör också ha syfte, dvs. funktion. Det är viktigt att textualitet, dvs. texterna anses vara helgjutna helheter där satser och meningar anknyter till varandra och utomspråklig värld, syns i översättningar. För att texten skulle vara textuell bör också stilen anpassa sig till målspråkligt system. Översättaren måste ta hänsyn till mottagarna genom att språket är grammatiskt rätt, naturligt, tydligt och läsbart. De delar i källtexten som inte passar till målspråklig miljö som sådana måste anpassas för att de blir lämpliga till ny kultur- och språkmiljö. Översättaren har också möjligheter att göra val och prioritering. Prioriteringsordning beror på översättningens funktion och mottagare. Prioritering kan göras på många olika nivåer, t.ex. på situationsnivå, funktionsnivå och betydelsenivå. Enligt Newmark (1993: 163) är en ideal översättning sådan vars språk är utmärkt och elegant, vilket en kritiker måste iaktta instinktivt.

Vi är av den åsikten att det beror mycket på människan vad som anses vara en ideal översättning. Enligt oss är den sådan som förmedlar källtextens innehåll så exakt som möjligt, är språkligt idiomatisk och låter naturlig på målspråket samt är lämplig med tanke på kontexten. Det är önskvärt att göra förändringar i översättningen men dessa får inte vara för stora och sådana som förändrar innehållet. Källtexten och översättningen bör alltså förmedla samma information.

8.2 Översättningsfel

Ibland kan en översättning också misslyckas. Enligt Kupsch-Losereit (refererad i Nord 2001: 73) kan *ett översättningsfel* vara ett fel i översättningens funktion, textens koherens, texttyp eller textform, lingvistisk praxis, kultur- och situationsbundna praxis

och förhållanden samt i språkssystem. Ett visst uttryck eller yttrande behöver inte vara inadekvat i sig men om det inte når de kommunikativa funktioner som det borde nå blir det inadekvat. Om det finns ett grammatiskt fel i källtexten som inte är menat men översättaren ändå överför det till översättningen kan den bli inadekvat. Nord (2001: 74) påpekar att vilket som helst som hindrar översättningen att nå en viss funktion hos mottagaren är ett översättningsfel.

Nord (2001: 75–77) delar in översättningsfel i fyra kategorier: *pragmatiska översättningsfel*, *kulturella översättningsfel*, *lingvistiska översättningsfel* och *textbundna översättningsfel* (eng. text-specific translation errors). Pragmatiska översättningsfel är ett resultat av t.ex. att man inte har tagit hänsyn till mottagaren. Dessa fel är lätta att lösa men de har allvarliga konsekvenser därför att mottagaren får felaktig information. Man kan inte se pragmatiska översättningsfel genom att bara titta på översättningen utan man måste jämföra den med källtexten. Till kulturella översättningsfel hör t.ex. att kulturbundna praxis har översatts inadekvat. De anknyter till tanken om att praxis i källspråkets kultur borde anpassas till målspråkets standarder. Lingvistiska översättningsfel förekommer när språkliga strukturer översatts på ett inadekvat sätt. Detta beror på översättarens brist på kunskaper i käll- eller målspråk. Hur allvarliga kulturella och lingvistiska översättningsfel uppskattas vara beror på deras inverkan på översättningens funktion. Textbundna översättningsfel beror på textbundna översättningsproblem och de kan utvärderas från funktionell eller pragmatisk synpunkt.

8.3 Egenskaper hos en duktig översättare

Ingo (1991: 26–27; se också Ingemark 1997: 87–89) benämner några egenskaper för en duktig översättare. Översättarens språkkunskaper bör vara bättre än genomsnittet och han eller hon måste ha en säker stilkänsla. Översättaren ska behärska källspråket bra men kunskaperna kan vara litet passivare än i målspråket där översättaren bör behärska utmärkt språkets struktur. Vidare är det viktigt att översättaren tar hänsyn till språkens textsortskonventioner och att språket är idiomatiskt på målspråket. En duktig översättare har satt sig in i terminologiska forskningsprinciper och vet hur t.ex. ordböcker och specialordlistor används. En god allmänbildning och encyklopedisk kunskap om källtextens område är översättaren till nytta. Man måste vara aktiv och komplettera sina

kunskaper vid behov. Det är nödvändigt att översättaren har bra kännedom om samhällelig och kulturell bakgrund i sitt eget och främmande språkområde.

Översättaren ska kunna uttrycka sig i skrift och ha en god kännedom om litteratur. När det är fråga om skönlitterär översättning bör översättaren inte bara analysera själva språket utan han eller hon måste också analysera verket skönlitterärt. Översättaren bör förhålla sig opartiskt till källtexten och anpassa sin stil enligt den. Det är viktigt att översättningen är neutral och att översättaren inte framför sina egna tankar och känslor. Översättaren borde kunna frigöra sig från källtexten genom att komma på nya idéer och lösningar. Man måste ha en kreativ fantasi men dock vara omsorgsfull och noggrann. (Ingo 1991: 27–29)

9. FÖRFATTAREN MANKELL

Henning Mankell är född i Stockholm den 3 februari 1948. Han är en svensk författare men han arbetar också som teaterregissör. Vid sidan om skrivandet deltar han i välgörenhet t.ex. genom att sprida kunskaper om AIDS-katastrofen i Afrika. Hans mest kända och populära verk är Kurt Wallander-deckarromaner. Redan som ung pojke visste han att han skulle bli författare och år 1973 utkom Mankells första roman, *Bergsprängaren*. Boken berättar om arbetarrörelsen i Sverige och det svenska samhällets behov av solidaritet, ett tema som återkommer i flera av hans böcker. I början av 1980-talet utkom en roman per år men när han bytte till teatern att skriva pjäser år 1984 utkom inga romaner förrän år 1990. Då gjorde han comeback som författare och det utkom två böcker samma år. Ett år senare publicerades den första boken i Kurt Wallander-serien, *Mördare utan ansikte*. Romanen var framgångsrik och vann många priser men den tredje Wallander-romanen, *Den vita lejoninnan*, var den som gjorde serien internationell bästsäljare. Mankell skrev också andra romaner samtidigt med Wallander-serien. År 2009 publicerades den tionde och sista delen i Wallander-serien, *Den orolige mannen*. (Mankell 2011)

10. MATERIAL OCH METOD

10.1 Material

Vårt undersökningsmaterial består av tre romaner av Henning Mankell och deras finska översättningar. Dessa romaner är *Hundarna i Riga* (*Riian verikoirat*), *Mannen som log* (*Hymyilevä mies*) och *Innan frosten* (*Ennen routaa*). Originalverken utkom år 1992, 1994 och 2002 och översättningar år 1994, 1996 och 2003. Romanerna har översatts av Arja Gothoni, Markku Mannila och Laura Jänisniemi. *Hundarna i Riga* är den andra delen av Kurt Wallander-serien och *Mannen som log* den fjärde. *Innan frosten* är i princip den tionde delen av Kurt Wallander-serien men enligt vissa källor hör romanen till Linda Wallander-serien. Romanen är dock den enda i denna serie och eftersom Kurt Wallander också är huvudperson vid sidan av sin dotter Linda i den här romanen kan man också säga att den tillhör Kurt Wallander-serien. Vi valde Mankells romaner därför att den ena av oss (Rytkönen 2009) har tidigare gjort sin kandidatavhandling om Mankell och Wallander-serien och därför att vi båda gillar deckare. Ut Wallander-serien valde vi dessa tre böcker därför att var och en av dem har översatts av olika översättare.

Hundarna i Riga börjar när två mördade män i en räddningsflotte sköljs i land i södra Sverige. Kurt Wallander och hans kollegor börjar utreda mordet och spåren leder till Riga i Lettland. När ytterligare en lettisk major Karlis Liepa mördas hamnar Wallander i mitten av korruption och konspiration. *Mannen som log* handlar om mordet på advokat Gustaf Torstensson. Wallander tänker lämna sitt arbete som polis men han ändrar sig när också Sten Tortensson, sonen till Gustaf Torstensson, blir mördad. När utredningarna går framåt blir Wallander säker på att en man som alltid ler är bakom dessa mord. Som det konstaterats tidigare introducerar *Innan frosten* en ny huvudperson, Linda Wallander. Hon är i början av sin poliskarriär och måste genast utreda bl.a. fall där djur har ihjälbränts, en kvinnlig kulturgeograf har blivit slaktad och en av hennes bästa väninnor har försvunnit. Tillsammans med sin far utreder hon dessa fall och snart blir det klart att det finns en religiös dimension i allt detta.

Som analysmaterial har vi valt repliker som är minst åtta rader långa i originalverken. Enligt vår definition kan en replik vara vilken som helst textbit där någon pratar och den föregås av ett tankstreck. Längden på en replik kan variera från ett ord till flera sidor. Vi bestämde oss för att avgränsa minimilängden på repliker till åtta rader därför att det

skulle finnas tillräckligt med material att analysera jämfört med repliker som t.ex. är bara två rader långa. Totalt blev det 130 repliker. Vi utslöt inledningssatser och koncentrerade oss bara på direkt anföring. Vi har valt att göra så därför att det är mer sannolikt att det t.ex. finns talspråkliga drag just i de replikerna än i den övriga texten. Dessa drag kan orsaka att det förekommer flera avvikelser i översättningar och just avvikelser är vi speciellt intresserade av.

10.2 Metod

Metoden för undersökningen är för det mesta kvalitativ. Vi ska beskriva de olämpliga och lämpliga förändringarna som översättarna har gjort. Kvantitativa data som t.ex. tabeller och siffror kommer dock att användas som stöd i den kvalitativa analysen.

Som vi uppgav ovan hade vi 130 repliker som undersökningsmaterial. Av dessa repliker var det 85 som innehöll några slags avvikelser som vi kategoriserade i följande nio kategorier:

- Översättningar med avvikande ordval eller uttryck
- Översättningar med tempus- eller modusförändringar
- Översättningar med kombinerade och/eller åtskilda meningar
- Översättningar med bortfall
- Översättningar med tillägg
- Översättningar med uttrycksbyte
- Översättningar med förändringar i ordföljd eller satsordning
- Översättningar med personifierade eller generaliserande uttryck
- Översättningar med numerusförändringar

Den första kategorin är så stor att vi har delat in den i tre underkategorier som är olämpliga översättningsmotsvarigheter, nästan lämpliga översättningsmotsvarigheter och översättningsmotsvarigheter som gör att texten inte är flytande. Exempelen i varje kategori presenteras parvis så att originalet står först och översättningen efter det.

11. ANALYS OCH RESULTAT

I detta kapitel presenterar vi våra undersökningsresultat. Vi börjar med att ge en helhetsbild på de kategorier i vilka vi har indelat de lämpliga och olämpliga avvikelserna i översättningar (se Tabell 1). Vidare presenterar vi hur de olika fallen (lämpliga och olämpliga avvikelser) i kategorierna fördelas mellan översättarna (se Tabell 2 nedan). Efter tabellerna behandlar vi de olika kategorierna en åt gången med hjälp av exempel från vårt material.

Tabell 1: Totalantalet fall i de olika kategorierna

Kategori	Antalet fall
Översättningar med avvikande ordval eller uttryck	61
Översättningar med tempus- eller modusförändringar	39
Översättningar med kombinerade och/eller åtskilda meningar	26
Översättningar med bortfall	21
Översättningar med tillägg	20
Översättningar med uttrycksbyte	22+1 ¹
Översättningar med förändringar i ordföljd eller satsordning	9
Översättningar med personifierade eller generaliserande uttryck	7
Översättningar med numerusförändringar	4
Totalt	209+1

Som man kan se i tabellen är den största kategorin översättningar med avvikande ordval eller uttryck. Den näst största kategorin är kanske lite överraskande översättningar med tempus- eller modusförändringar eftersom en av våra hypoteser var att det inte skulle finnas så många avvikelser i tempus. Vidare är det värt att notera att de olika

¹ Beror på tolkningen om avvikelsen är lämplig eller olämplig.

översättningsbytena, alltså bortfall, tillägg och uttrycksbyte, finns i ungefär lika stor mängd.

Tabell 2: Fördelning av de lämpliga och olämpliga avvikelserna i de olika kategorierna mellan översättarna

Kategori	AG (HIR)		MM (MSL)		LJ (IF)	
	+	-	+	-	+	-
Översättningar med avvikande ordval eller uttryck	0	10	0	22	0	29
Översättningar med tempus- eller modusförändringar	3	1	13	8	9	5
Översättningar med kombinerade och/eller åtskilda meningar	0	0	17	4	5	0
Översättningar med bortfall	0	4	3	5	3	6
Översättningar med tillägg	3	1	1	2	8	5
Översättningar med uttrycksbyte	2	0	2	0	16+1 ²	2
Översättningar med förändringar i ordföljd eller satsordning	2	3	1	0	1	2
Översättningar med personifierade eller generaliserande uttryck	2	3	0	0	0	2
Översättningar med numerusförändringar	0	1	0	1	0	2
Totalt	12	23	37	42	42+1	53

AG=Arja Gothoni, HIR=Hundarna i Riga

MM=Markku Mannila, MSL=Mannen som log

LJ=Laura Jänisniemi, IF=Innan frosten

+ betyder lämplig avvikelse

- betyder olämplig avvikelse

Man kan se i tabellen att varje översättare har avvikelser mest i ord- eller uttrycksval. Den näst största kategorin är även här tempusförändringar men AG har sådana här avvikelser betydligt mindre än MM och LJ. MM har kombinerat och/eller skilt åt meningarna betydligt mer än de två övriga översättarna. LJ har använt översättningsbyten mycket mer jämfört med AG och MM.

² Beror på tolkningen om avvikelsen är lämplig eller olämplig.

11.1 Översättningar med avvikande ordval eller uttryck

Med avvikande ordval eller uttryck menar vi sådana fall där översättaren har valt en översättningsmotsvarighet som inte är lämplig i den kontexten och inte är naturlig på finska enligt oss. Vi indelar dessa fall i tre grupper: översättningsmotsvarigheter som är helt olämpliga, översättningsmotsvarigheter som i princip är korrekta men det finns också lämpligare alternativ med tanke på kontexten och översättningsmotsvarigheter som gör att texten inte är flytande.

11.1.1 Olämpliga översättningsmotsvarigheter

Följande fem exempel (exempel 1, 2, 3, 4 och 5) illustrerar sådana fall där översättningsmotsvarigheten betyder något annat än det som står i originalet:

[Exempel 1]

”(...) han hade fått bakhuvudet krossat av nåt hårt föremål, kanske ett järnrör eller en träklubba.” (HIR 1992: 114)

”(...) hänen takaravionsa oli murskattu jollain kovalla esineellä, mahdollisesti rautaputkella ja puunuijalla.” (RV 1994: 96)

[Exempel 2]

”Kontraktet upprättades för drygt två månader sen (...)” (HIR 1992: 212)

”Sopimus laadittiin vajaan kaksi kuukautta sitten (...)” (RV 1994: 177)

I exempel 1 finns det uttrycket *ett järnrör eller en träklubba* i originalet men i översättningen står det *rautaputkella ja puunuijalla* fast det borde ha stått *rautaputkella tai puunuijalla*. I det andra exemplet (exempel 2) har översättaren blandat ihop *drygt* och *knappt*: i originalet står det *för drygt två månader sen* men i översättningen *vajaan kaksi kuukautta sitten*. Den exakta översättningen skulle vara *runsaat kaksi kuukautta sitten*. Översättaren har troligen gjort dessa avvikelser av misstag och inte med vett och vilja.

[Exempel 3]

”(...) har fortfarande för små möjligheter att påverka arbetet (...)” (MSL 1994: 141)

”(...) on vielä pieniä mahdollisuuksia vaikuttaa työhönsä (...)” (HM 1996: 167)

[Exempel 4]

”(...) att Smeden kommit i händerna på en inte alldeles obekant engelsman som hette Robert Maxwell.” (MSL 1994: 192)

”(...) että Smeden oli joutunut täysin tuntemattoman englantilaisen, Robert Maxwellin, käsiin.” (HM 1996: 229)

[Exempel 5]

”Det känns ofta som om brottslingarna helt obehindrat kan öka sitt försprång.” (MSL 1994: 141)

”Joskus tuntuu siltä, että rikolliset saavat kaikessa rauhassa kasvattaa etumatkaansa.” (HM 1996: 167)

I de två första exemplen (exempel 3 och 4) har översättaren antagligen inte tagit hänsyn till orden *för* och *inte* som förändrar meningarnas betydelse. I exempel 3 står det *har fortfarande för små möjligheter* i originalet men i översättningen står det *on vielä pieniä mahdollisuuksia* i stället för *on yhä liian pienet mahdollisuudet* som skulle vara den exakta översättningen. Samma gäller exempel 4 där det finns uttrycket *en inte alldeles obekant engelsman*. Detta har översatts *täysin tuntemattoman englantilaisen* som inte motsvarar originalets innehåll. Den exakta översättningen skulle vara *ei täysin tuntemattoman englantilaisen*. I exempel 5 har översättaren valt ett tidsuttryck (*joskus*) som har en annan betydelse än det som finns i originalet (*ofta*). Det orsakar att meningens betydelse förändras. Man borde ha översatt så här: *Usein tuntuu siltä* (...).

Följande två exempel (exempel 6 och 7) illustrerar olämpliga översättningsmotsvarigheter som handlar om tidsuttryck:

[Exempel 6]

”Det var då larmet kom.” (MSL 1994: 170)

”Hälytys tuli heti sen jälkeen.” (HM 1996: 202)

[Exempel 7]

”Efter det att du hade varit hemma hos mig (...)” (MSL 1994: 322)

”Silloin kun sinä kävit tapaamassa minua maalla (...)” (HM: 1996: 384)

De tidsuttryck (*då, efter det*) som finns i båda exemplen (exempel 6 och 7) har översatts på det sättet att översättning av tidsuttryck i exempel 7 skulle passa som översättning av tidsuttryck i exempel 6 och tvärtom. *Det var då larmet kom* borde alltså ha översatts *Hälytys tuli silloin* och översättning av *Efter det att du hade varit hemma hos mig* borde ha varit *Sen jälkeen kun sinä kävit tapaamassa minua maalla*.

Följande två exempel (exempel 8 och 9) handlar om sådana fall där det finns en liten nyansskillnad i betydelse mellan originalet och översättningsmotsvarigheten:

[Exempel 8]

”Men den här gången var jag tvungen att bryta vårt avtal.” (IF 2002: 293)

”Mutta tällä kertaa minun oli pakko rikkoa sopimusta.” (ER 2003: 321)

[Exempel 9]

”Flera gånger tyckte jag att jag såg honom skymta bland skuggorna.” (IF 2002: 296)

”Olin monta kertaa näkevinäni hänet pimeässä.” (ER 2003: 324)

I exempel 8 har översättaren använt partitiv när hon har översatt uttrycket *vårt avtal*. Eftersom hon har gjort så betyder det som uttrycks i översättningen att en del av avtalet har brutits men enligt kontexten i originalet är det hela avtalet som har brutits. Därför skulle det ha varit bättre att översätta meningen så här: *Mutta tällä kertaa minun oli pakko rikkoa meidän välinen sopimus*. I exempel 9 finns det en nyansskillnad i betydelse mellan *bland skuggorna* och *pimeässä*. Att någon skymtar bland skuggorna betyder inte nödvändigtvis att det är mörkt utan man kan skymta någon bland skuggorna även på dagen när det är ljus. Det skulle alltså ha varit bättre att översätta *Olin monta kertaa näkevinäni hänet varjoissa*.

11.1.2 Nästan lämpliga översättningsmotsvarigheter

Följande sex exempel (exempel 10, 11, 12, 13, 14 och 15) handlar om sådana översättningsmotsvarigheter som inte helt passar i den kontexten:

[Exempel 10]

”Jag vill ha en grundlig genomgång av saknade eller efterlysta personer i Sverige och Danmark.” (HIR 1992: 77)

”Haluan perusteellisen läpiajon Ruotsissa ja Tanskassa kadonneiksi ilmoitetuista tai etsintäkuulutetuista henkilöistä.” (RV 1994: 66)

[Exempel 11]

”Det är bara din namnteckning som behövs (...)” (MSL 1994: 33)

”Ei tarvita muuta kuin sinun nimikirjoituksesi (...)” (HM 1996: 38)

I exempel 10 finns det uttrycket *en grundlig genomgång* som har översatts *perusteellisen läpiajon*. Översättningen är inte helt lämplig därför att ordet *läpiajo* inte brukar användas i en sådan här kontext utan när det t.ex. är fråga om trafik. Det kan t.ex. finnas en skylt vid enskild väg där det står *läpiajo kielletty* (genomfart förbjuden). Översättningen borde alltså ha formulerats *Haluan, että Ruotsissa ja Tanskassa kadonneiksi ilmoitetut tai etsintäkuulutetut henkilöt käydään perusteellisesti läpi*. I det andra exemplet (exempel 11) har översättaren använt *nimikirjoituksesi* som översättningsmotsvarighet till originalets *din namnteckning*. Enligt oss är den inte så lämplig i denna kontext därför att originalets mening handlar om ett officiellt dokument och då använder man ordet *allekirjoitus* i finskan. Ordet *nimikirjoitus* använder man i stället när det är fråga om att någon ber sin idol om namnteckning.

[Exempel 12]

”Dom upptäcktes och sköts och slängdes i en räddningsflotte.” (HIR 1992: 327)

”Heidät keksittiin ja ammuttiin ja heitettiin pelastuslautalle.” (RV 1994: 270)

[Exempel 13]

”Varför de tror det behöver jag inte förklara närmare (...)” (MSL 1994: 187)

”Lienee tarpeetonta yksilöidä, miten he ovat siihen tulokseen päätyneet (...)” (HM 1996: 222)

[Exempel 14]

”Det där kom farsan aldrig över.” (IF 2002: 173)

”Siitä isäukko ei toipunut koskaan.” (ER 2003: 191)

[Exempel 15]

”I Romarbrevets sjunde kapitel som handlar om människans hemfallenhet åt synden står det (...)” (IF 2002: 457)

”Roomalaiskirjeen seitsemännessä luvussa, jossa puhutaan ihmisen syntisyydestä, sanotaan (...)” (ER 2003: 503)

I alla fyra exempel (exempel 12, 13, 14 och 15) finns det ett problem med översättning av verb. I exempel 12 finns det verbet *upptäcka* i originalet som också är *keksiä* på finska men den översättningen passar inte i den här kontexten eftersom det är fråga om människor. Det skulle ha varit bättre att översätta med verbet *havaita* i stället. I exempel 13 har översättaren använt verbet *yksilöidä* som inte är lämpligt i kontexten eftersom det inte finns något konkret som man kan individualisera. Verbet *eritellä* skulle ha varit en bättre översättningsmotsvarighet därför att det är fråga om abstrakta företeelser i stället för konkreta saker. I exempel 14 har översättaren använt verbet *toipua* som översättningsmotsvarighet till originalets *komma över*. Vi är av den åsikten att *toipua* inte är en lämplig motsvarighet i denna kontext därför att meningen inte handlar om t.ex. sjukdom utan det är fråga om en ursäkt som personen i fråga inte fick. Vanligen tillfrisknar man efter sjukdomen men då kommer man över när det har hänt något tråkigt. I exempel 15 har översättaren använt verbet *puhua* fast det inte är fråga om en person som talar utan vad som står i bibeln. Det skulle därför ha varit bättre att använda verbet *lukea*.

Följande tre exempel (exempel 16, 17 och 18) handlar om översättningsmotsvarigheter som är icke-idiomatiska:

[Exempel 16]

”Jag har levt hela mitt liv i exil (...)” (HIR 1992: 245)

”Olen viettänyt koko elämäni maanpaossa (...)” (RV 1994: 204)

[Exempel 17]

”(...) för att hedra minnet av den store Vergilius som föddes där.” (IF 2002: 384)

”(...) juhliakseni siellä syntyneen suuren Vergiliuksen muistoa.” (ER 2003: 423)

[Exempel 18]

”När jag börjar för mig själv sätter jag på dom igen.” (IF 2002: 209)

”Kun aloitan oman yrityksen, laitan ne takaisin.” (ER 2003: 231)

I exempel 16 har översättaren använt uttrycket *olen viettänyt elämäni* som låter icke-idiomatiskt på finska. I finskan använder man inte verbet *viittää* när det är fråga om livet utan när det t.ex. är fråga om tid, dvs. man lever liv men tillbringar tid. Det skulle alltså ha varit bättre att översätta så här: *Olen elänyt koko elämäni maanpaossa*. I det andra exemplet (exempel 17) motsvaras originalets *hedra minnet av juhliakseni muistoa* i översättningen. Det är inte heller idiomatiskt på finska eftersom man brukar använda verbet *kunnioittaa* i denna kontext, alltså *kunnioittaakseni siellä syntyneen suuren Vergiliuksen muistoa*. I exempel 18 har översättaren använt verbet *aloittaa* i samband med *yrityksen*. Enligt oss passar dessa två ord inte ihop därför att det är mer idiomatiskt att använda verbet *perustaa* när det är fråga om ett företag. Översättningen borde därför ha formulerats *Kun perustan oman yrityksen, laitan ne takaisin*.

Följande tre exempel (exempel 19, 20 och 21) handlar om sådana fall där det finns en nyansskillnad i betydelse mellan originalet och översättningsmotsvarigheten:

[Exempel 19]

”Att Sten Torstensson sökte upp mig och talade om (...)” (MSL 1994: 69)

”Se että Sten Torstensson kävi tapaamassa minua ja kertoi (...)” (HM 1996: 82)

[Exempel 20]

”Det är en åkeriägare som heter Sten Wickberg. Han bor i Kivik.” (MSL: 1994: 180)

”Hänen nimensä on Sten Wickberg, ja hän omistaa kuljetusliikkeen Kivikissä” (HM 1996: 215)

[Exempel 21]

”Jag talar om rikspolisstyrelsen (...)” (MSL 1994: 212)

”Minä puhunkin keskusrikospoliisista (...)” (HM 1996: 252)

I exempel 19 är uttrycket *kävi tapaamassa minua* inte en lämplig översättningsmotsvarighet till originalets *sökte upp mig* därför att det finns en nyansskillnad i betydelse mellan uttrycken och därför att det inte passar i kontexten. Att hälsa på någon (fi. käydä tapaamassa) förutsätter att man vet var denna någon vistas men att söka upp någon betyder att man först måste se efter var personen i fråga är innan man kan hälsa på honom eller henne. I kontexten i originalet är det uttryckligen fråga om att personen som nämns i exemplet har sökt upp talaren så översättningen borde ha formulerats *Se että Sten Torstensson etsi minut käsiinsä ja kertoi*.

Översättningen i exempel 20 förmedlar annan information än originalet. Översättaren har antagligen tolkat originalet så att åkeriet finns i Kivik fast det står i originalet att det är ägaren som bor där. Det nämns alltså inte i originalet var åkeriet finns. För att översättningen ska motsvara originalet skulle den formuleras t.ex. så här: *Hän on kuljetusliikkeen omistaja Sten Wickberg. Hän asuu Kivikissä*.

I exempel 21 är översättningsmotsvarigheten till *rikspolisstyrelsen* inte helt lämplig därför att översättaren inte har tagit hänsyn till den kulturella skillnaden mellan Sverige och Finland gällande polisväsendet. Enligt Polisen i Sverige (2011a) är rikspolisstyrelsen (fi. poliisihallinto) en central förvaltnings- och tillsynsmyndighet för Polisen. Till rikspolisstyrelsen hör t.ex. rikskriminalpolisen (fi. keskusrikospoliisi) och säkerhetspolisen (Polisen i Sverige 2011b). I Finland översätts dessa polistermer på ett annorlunda sätt till svenska: rikspolisstyrelsen motsvaras av polisstyrelsen och rikskriminalpolisen av centralkriminalpolisen (Polis 2012). Översättaren har troligen inte varit noggrann med termer och därför har använt termen *keskusrikospoliisi* i stället för *poliisihallinto* i översättningen.

Följande fyra exempel (exempel 22, 23, 24 och 25) handlar om sådana översättningsmotsvarigheter som är antingen för svaga eller för starka jämfört med originalet:

[Exempel 22]

”(...) kunde han bli otålig och ryta till.” (IF 2002: 78)

”(...) hän kävi joskus kärsimättömäksi ja huusi minulle.” (ER 2003: 86)

[Exempel 23]

”Men han var nog mycket av en enstöring, tror jag man kan slå fast.”

(MSL 1994: 58)

”Voitaneen todeta, että hän oli joltinenkin erakko.” (HM 1996: 68)

I exempel 22 motsvaras uttrycket *ryta till* (fi. *karjua*) av *huusi* (sv. *ropade*) i översättningen. Vi är av den åsikten att översättningsmotsvarigheten är för svag att beskriva originalets uttryck. Därför skulle det ha varit bättre att översätta *hän kävi joskus kärsimättömäksi ja karjui minulle*. Samma gäller exempel 23 där *mycket av en enstöring* har översatts *joltinenkin erakko* som är ett nedvärderande uttryck jämfört med originalets uttryck. Om någon är mycket av en enstöring betyder det att personen i fråga inte har mycket att göra med andra människor och trivs gärna ensam. Vi anser därför att meningen borde ha översatts så här: *Voitaneen todeta, että hän oli hyvin pitkälti erakko*.

[Exempel 24]

”Dom raglade inte omkring på gatorna eller hamnade i slagsmål.” (IF 2002: 173)

”He eivät toikkaroineet pitkin katuja tai joutuneet tappeluihin.” (ER 2003: 191)

[Exempel 25]

”Dom kan ge oss betydelsefull information” (MSL 1994: 152)

”Saamme heiltä tärkeää tietoa.” (HM 1996: 181)

I exempel 24 har översättaren använt verbet *toikkaroida* som översättningsmotsvarighet till originalets *raglade*. Enligt vår mening är motsvarigheten för stark därför att den innehåller tanken att man också kan göra skada vid sidan av raglandet. Eftersom det är

fråga om att personer i fråga bara söp någonstans och inte gjorde skada skulle det vara bättre att översätta *He eivät hoiperrelleet pitkin katuja tai joutuneet tappeluihin*. Översättaren har också i exempel 25 använt för starkt uttryck genom att lämna bort verbet *kan* i översättningen. I originalet finns det en möjlighet att personer i fråga ger betydelsefull information men det kan också hända att de inte gör det. I översättningen är det däremot så att det är säkert att dessa personer ger betydelsefull information. För att översättningen skulle motsvara originalet borde den formuleras *Voimme saada heiltä tärkeää tietoa*.

Följande tre exempel (exempel 26, 27 och 28) illustrerar sådana översättningsmotsvarigheter som är litet konstiga:

[Exempel 26]

”Det var som om den där ursäkten som aldrig kom (...)” (IF 2002: 174)

”Tuntui kuin tuo anteeksipyyntö, jota ei koskaan lausuttu (...)” (ER 2003: 192)

[Exempel 27]

”Möjligen vår käre schackspelare.” (IF 2002: 213)

”(...) ellei mahdollisesti rakas šakinpelaajamme.” (ER 2003: 235)

[Exempel 28]

”Det dör så mycket folk hela tiden.” (IF 2002: 219)

”Koko ajan kuolee niin monia ihmisiä.” (ER 2003: 241)

I exempel 26 har översättaren använt uttrycket *anteeksipyyntö, jota ei koskaan lausuttu* som vi inte anser vara så lämpligt därför att det låter för högtidligt som om det skulle vara fråga om någonting stort och viktigt. Därför skulle det ha varit bättre att formulera översättningen så här: *Tuntui kuin tuo anteeksipyyntö, jota ei koskaan kuulunut*. I det andra exemplet (exempel 27) finns det två likadana översättningsmotsvarigheter (*ellei mahdollisesti*) till originalets *möjligen*. Ordet *ellei* passar bra men ordet *mahdollisesti* borde ersättas med ett annat ord. För att förmedla originalets innehåll skulle man kunna formulera översättningen *ellei sitten rakas šakinpelaajamme*. I det tredje exemplet (exempel 28) har översättaren använt uttrycket *monia ihmisiä* som översättningsmotsvarighet till originalets *mycket folk*. Vi är av den åsikten att

översättningsmotsvarigheten inte är så lämplig i den här kontexten därför att den inte låter idiomatisk. Det skulle ha varit bättre att använda uttrycket *paljon ihmisiä*, alltså *Koko ajan kuolee niin paljon ihmisiä*.

Följande fyra exempel (exempel 29, 30, 31 och 32) illustrerar sådana fall där innehållet i översättningsmotsvarigheten avviker något från originalets innehåll:

[Exempel 29]

”(...) och jag ser varje utredning som en brunn (...)” (IF 2002: 56)

”(...) minä näen jokaisen tutkinnan kaivona (...)” (ER 2003: 62)

[Exempel 30]

”Jag tänkte jag skulle ge den till Mona när jag kom hem.” (IF 2002: 366)

”Ajattelin että antaisin sen Monalle, kun tulisimme kotiin.” (ER 2003: 401)

[Exempel 31]

”Helikoptrarna är registrerade där.” (MSL 1994: 327)

”Helikoptereiden kotipaikka on nimenomaan Berliini.” (HM 1996: 390)

[Exempel 32]

”Men jag började fundera på om det kunde ha med den där flotten att göra.” (HIR 1992: 335)

”Mutta minä rupesin miettimään voisiko se olla tekemisissä tuon lautan kanssa.” (RV 1994: 278)

Det finns en liknelse (*som en brunn*) i originalet i exempel 29 men översättaren har inte tagit hänsyn till den i översättningen. Översättningen ger den uppfattningen att utredning är en brunn men i originalet jämförs den med en brunn. Det skulle alltså behöva tilläggas något ord eller uttryck i översättningen som förtydligar att det är fråga om en liknelse. Detta uttryck skulle kunna vara *ikään kuin* och då skulle översättningen se ut så här: *minä näen jokaisen tutkinnan ikään kuin kaivona*. I originalet i exempel 30 har talaren varit på en resa och köpt något till sin flickvän. Talaren har tänkt ge denna present till henne när han är hemma igen. Översättningen ger däremot den uppfattningen att talaren har varit på en resa med sin flickvän och köpt något till henne

men tänker inte ge present till henne förrän de är hemma. För att översättningen skulle motsvara originalet borde det formuleras *Ajattelin että antaisin sen Monalle, kun tulisin kotiin.*

Enligt oss är det inte lämpligt att använda ordet *kotipaikka* när det är fråga om föremål såsom översättaren har gjort i exempel 31. Det kan hellre användas när det är fråga om människor eller företag. Vidare är *kotipaikka* inte en lämplig översättningsmotsvarighet till *registrerade* därför att registrering inte nödvändigtvis betyder att det föremål som har registrerats någonstans ursprungligen härstammar därifrån. Därför skulle det vara bra att formulera översättningen enligt originalet: *Helikopterit on rekisteröity sinne.* I exempel 32 är det fråga om att man funderar på om det finns ett samband mellan tidigare händelser och flotten. I översättningen ger uttrycket *voisiko se olla tekemisissä* den uppfattningen att någon människa har något att göra med flotten, alltså umgås med den. För att det skulle bättre komma fram i översättningen att det är fråga om samband mellan tidigare händelser och flotten borde översättningen ha formulerats *Mutta minä rupesin mieltimään voisivatko ne tapahtumat liittyä jotenkin tuohon lauttaan.*

11.1.3 Översättningsmotsvarigheter som gör att texten inte är flytande

Följande två exempel (exempel 33 och 34) handlar om sådana uttryck vars översättningsmotsvarigheter inte är flytande:

[Exempel 33]

”Alla var överens om detta, utom en person.” (MSL 1994: 166)

”Kaikki olivat asiasta samaa mieltä. Oli vain yksi poikkeus.” (HM 1996: 197)

[Exempel 34]

”(...) bara för att komma bort från stan så fort som möjligt.” (IF 2002: 96)

”(...) vain sen takia, että pääsisin mahdollisimman pian pois kaupungista.” (ER 2003: 106)

I båda exemplen (exempel 33 och 34) skulle översättningarna ha kunnat komprimeras litet mer för att texten hade varit mer flytande. I exempel 33 skulle meningen ha kunnat

översattas *Yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat asiasta samaa mieltä* och i exempel 34 *vain päästäkseni mahdollisimman pian pois kaupungista*. I finskan är det alltså möjligt att använda satsförkortningar, vilket inte är möjligt i svenskan. Svenska språket har antagligen påverkat översättningarna och därför är de längre än nödvändigt.

Följande tre exempel (exempel 35, 36 och 37) illustrerar sådana uttryck som låter litet konstiga som översättningsmotsvarighet:

[Exempel 35]

”Det här är hur som helst bakgrunden.” (MSL 1994: 163)

”Se on perusedellytys.” (HM 1996: 193)

[Exempel 36]

”(...) och det som hände med Sten Torstensson hänger i det psykopatiska perspektivet inte ihop med det som hände med fadern.” (MSL 1994: 316)

”(...) ja sillä, mitä tapahtui Sten Torstenssonille, ei ole psykopaattista yhteyttä Torstensson vanhemman kuolemaan.” (HM 1996: 375)

[Exempel 37]

”Några dagar senare är också han död.” (MSL 1994: 317)

”Muutamaa päivää myöhemmin oli hänen vuoronsa.” (HM 1996: 376)

I exempel 35 är det fråga om att talaren har förklarat hur ett landsting fungerar och han sluter sitt inlägg med denna mening. I översättningen har innehållet i originalet översatts på ett sätt som inte alls passar i kontexten och översättningen är därför helt felaktig. Ordet *perusedellytys* är litet olämpligt eftersom det kan associeras till många olika saker t.ex. livets grundförutsättning. Därför skulle det ha varit bättre att översätta *Tässä taustat pääpiirteissään*. I exempel 36 har översättaren använt uttrycket *Torstensson vanhemman* som motsvarighet till *fadern* i originalet. Vi anser att den här översättningsmotsvarigheten inte är lämplig därför att den låter ålderdomlig och den är lite oklar. Vi skulle översätta meningen så här: *ja sillä, mitä tapahtui Sten Torstenssonille, ei ole psykopaattista yhteyttä hänen isänsä kuolemaan*. I exempel 37 har översättaren försökt variera sättet att skriva om död genom att använda uttrycket *oli hänen vuoronsa*. I allmänhet passar det bra att variera uttryckssätt men i detta fall när det är fråga om något allvarligt såsom död låter det inte lämpligt. Däremot om

meningen hade handlat om något positivt skulle uttrycket ha passat bra enligt vår mening.

11.2 Översättningar med tempus- eller modusförändringar

Enligt oss betyder tempus- eller modusförändringar sådana förändringar där översättaren inte har använt samma tempus eller modus som har använts i originalverket. För det mesta är detta onödigt enligt vår mening men i vissa fall är det nog nödvändigt att göra sådana förändringar av grammatiska skäl.

Följande två exempel (exempel 38 och 39) illustrerar onödiga tempusförändringar från presens till perfekt:

[Exempel 38]

”Särskilt har vi som tillhör en äldre tradition inom ämbetsmannakåren (...)” (MSL 1994: 163)

”Etenkin meillä, jotka olemme edustaneet virkamieskunnassa vanhempaa perinnettä (...)” (HM 1996: 193)

[Exempel 39]

”(...) känner inte bara oro över att deras närvaro blir ifrågasatt.” (HIR 1992: 145)

”(...) ei tunne pelkästään levottomuutta siitä että heidän läsnäolonsa on asetettu kyseenalaiseksi.” (RV 1994: 121)

I båda exemplen (exempel 38 och 39) har översättaren förändrat originalets tempus från presens till perfekt i översättningen. Enligt vår mening är dessa förändringar onödiga därför att de litet förändrar innehållet i meningen. I exempel 38 står det i originalet att det finns vissa människor som för närvarande tillhör en äldre tradition inom ämbetsmannakåren medan i översättningen står det att dessa människor har tillhört den, vilket inte är samma sak. Det kan antingen betyda att de fortfarande tillhör den eller att de inte längre gör det. Samma gäller också översättningen i exempel 39 där det antingen är så att närvaron redan tidigare har blivit ifrågasatt eller att den nu eller i framtiden blir ifrågasatt.

Följande fyra exempel (exempel 40, 41, 42 och 43) handlar om onödiga tempusförändringar från preteritum till perfekt:

[Exempel 40]

”Vi besöker ett par människor som kände Lars Borman.” (MSL 1994: 152)

”Tapaamme siellä kaksi henkilöä, jotka ovat tunteneet Lars Bormanin.” (HM 1996: 181)

[Exempel 41]

”Då hade jag en hel del tid att tänka.” (MSL 1994: 322)

”Minulla on ollut aikaa ajatella.” (HM 1996: 384)

[Exempel 42]

”Kvar finns efteråt bara nånting som egentligen aldrig inträffade.” (MSL 1994: 141)

”Sitä, mistä ei ole mitään jäljellä, ei ole koskaan tapahtunutkaan.” (HM 1996: 168)

[Exempel 43]

”Det var den detalj vi behövde (...)” (MSL 1994: 297)

”Juuri sellaista tietoa me olemme tarvinneet (...)” (HM 1996: 352)

I exempel 40 passar det inte i kontexten att originalets preteritum har förändrats till perfekt i översättningen därför att det är fråga om en person som redan har dött. I finskan brukar man använda imperfekt eller pluskvamperfekt i sådana fall. I exempel 41 finns det ordet *då* i originalet som avgränsar tidpunkten när handlingen som verbet uttrycker har utförts. Man kan alltså inte använda perfekt såsom har använts i översättningen därför att det uttrycker handling som har börjat i det förflutna och pågår fortfarande. När det är fråga om något som är slutfört är det meningsfullt att använda antingen imperfekt/preteritum eller pluskvamperfekt när man pratar om det. Detta har inte följts i exempel 42 där översättaren har använt perfekt fast det finns preteritum i originalet. I exempel 43 skulle det ha passat bra enligt oss att bevara originalets preteritum också i översättningen. Det finns inga grammatiska skäl att förändra tempus.

Följande tre exempel (exempel 44, 45 och 46) illustrerar onödiga tempusförändringar från presens till imperfekt, från perfekt till presens och från perfekt till imperfekt:

[Exempel 44]

”På vilket sätt har Lars Borman och Torstenssons advokatbyrå med varandra att göra?” (MSL 1994: 190)

”Mitä tekemistä Lars Bormanilla ja Torstenssonien asianajotoimistolla oli toistensa kanssa?” (HM 1996: 225)

[Exempel 45]

”Hon har blivit slaktad.” (IF 2002: 157)

”Hänet teurastetaan.” (ER 2003: 174)

[Exempel 46]

”Du har stulit min sittplats.” (IF 2002: 294)

”Varastit minun istumapaikkani.” (ER 2003: 323)

I exempel 44 är det fråga om en polisutredning som fortfarande pågår och poliserna försöker lösa vilket sammanhang som finns mellan Lars Borman och Torstenssons advokatbyrå. Därför anser vi att det skulle ha varit bättre att bevara presens för att förtydliga att fallet ännu inte är löst men imperfekt som översättaren har valt är också lämpligt. Det beror på hur man vill tolka meningen i kontexten. I finskan är det inte vanligt att använda dramatiskt presens när man refererar händelser i det förflutna såsom översättaren har gjort i exempel 45. I stället skulle det vara bättre att översätta meningen så här: *Hänet on teurastettu*. I exempel 46 står det i originalet att den person som har stulit sittplatsen fortfarande sitter på den stulna platsen medan översättningen ger den uppfattningen att den person som har stulit sittplatsen inte längre sitter på den. Därför är vi av den åsikten att perfekt passar bättre i den här kontexten än imperfekt.

Följande två exempel (exempel 47 och 48) handlar om onödiga tempusförändringar från perfekt till pluskvamperfekt:

[Exempel 47]

”(...) har sett människor röra sig i närheten av skogen.” (IF 2002: 397)

”(...) oli nähnyt metsän lähistöllä ihmisiä.” (ER 2003: 436)

[Exempel 48]

”Plötsligt har dom dykt upp och sedan försvunnit igen.” (IF 2002: 397)

”He olivat ilmestyneet aivan yhtäkkiä ja sitten taas kadonneet.” (ER 2003: 436)

I båda två exemplen (exempel 47 och 48) har översättaren förändrat tempus från perfekt till pluskvamperfekt i översättningen. Detta orsakar att det är oklart om den handling som verbet uttrycker fortfarande pågår eller inte. Originalen i båda exemplen ger den uppfattning att handlingen fortfarande pågår men enligt översättningen hade människor rört sig i närheten av skogen men gör det inte längre.

Följande fyra exempel (exempel 49, 50, 51 och 52) illustrerar lämpliga tempusförändringar från perfekt till imperfekt:

[Exempel 49]

”Hon har vädjat att han ska få permission för att vara med om begravningen.” (HIR 1992: 33)

”Hän aneli että mies saisi lomaa päästäkseen hautajaisiin.” (RV 1994: 28)

[Exempel 50]

”Senare har vi fått veta att major Liepa for direkt hem till sin hustru.” (HIR 1992: 113)

”Saimme myöhemmin tietää että majuri Liepa meni suoraan kotiin vaimonsa luokse.” (RV 1994: 95)

[Exempel 51]

”Stefan Fjällsjö har lagt ifrån sig telefonluren på bordet (...)” (MSL 1994: 165)

”Stefan Fjällsjö pani kuulokkeen pöydälle.” (HM 1996: 195)

[Exempel 52]

”Kanske är det rätt att den här gått sönder (...)” (IF 2002: 365)

”Ehkä on oikein, että tämä meni rikki (...)” (ER 2003: 400)

I alla fyra exempel (exempel 49, 50, 51 och 52) är det fråga om enstaka fall som har hänt i det förflutna. Händelserna pågår inte längre så därför är det omöjligt att använda perfekt i finskan utan det är önskvärt att använda imperfekt såsom översättarna har gjort.

Följande tre exempel (exempel 53, 54 och 55) handlar om lämpliga tempusförändringar från presens till imperfekt:

[Exempel 53]

”Du säger att du fått veta att din väninna Anna är religiös.” (IF 2002: 289)

”Kerroit että olet saanut tietää, että ystäväsi Anna on uskonnollinen.” (ER 2003: 317)

[Exempel 54]

”Det går inte att avgöra var minan är tillverkad.” (MSL 1994: 214)

”Miinan alkuperä ei selvinnyt.” (HM 1996: 254)

[Exempel 55]

”Då var jag övertygad om att hon är på väg att bli galen.” (IF 2002: 39)

”Silloin olin varma, että hän oli tulossa hulluksi.” (ER 2003: 43)

I exempel 53 refererar talaren till något som den tilltalade redan har sagt så därför är det bättre att använda imperfekt i finskan i stället för presens. I det andra exemplet (exempel 54) har man försökt avgöra var minan är tillverkad men det har inte lyckats och saken är slutbehandlad med denna utsaga. Därför är det lämpligt att använda imperfekt i finskan. I exempel 55 refererar talaren till en viss tidpunkt när personen i fråga har gjort sådana saker att talaren anser den personen vara galen. Det är alltså inte fråga om att personen i allmänhet är på väg att bli galen så därför passar det bra att använda imperfekt i stället för presens.

Följande två exempel (exempel 56 och 57) illustrerar lämpliga tempusförändringar från presens till perfekt, från preteritum till presens och från pluskvamperfekt till imperfekt:

[Exempel 56]

”Men Avanca ingår sen några år i ett konsortium av olika företag (...)”
(MSL 1994: 286)

”Mutta Avanca on jo useiden vuosien ajan kuulunut osana yhtymään (...)”
(HM 1996: 339)

[Exempel 57]

”Om det var så det hade gått till (...) att Gustaf Torstensson hade blivit
mördad i en kallblodig och välplanerad operation.” (MSL 1994: 297)

”Jos asia todella on niin kuin näyttää (...) että Gustav Torstensson
murhattiin kylmäverisen ja tarkoin suunnitellun operaation mukaan.” (HM
1996: 352)

I exempel 56 har det använts presens i originalet därför att det finns uttrycket *sen några år* där. Enligt Thorell (1982: 124) är det fråga om s.k. *inklusivt perfektum* i det här fallet. Det betyder att någon händelse har ägt rum och fortfarande gör det. I finskan är det däremot omöjligt att använda presens i detta fall därför att uttrycket *jo useiden vuosien ajan* innehåller att handlingen har börjat i det förflutna och fortfarande pågår. Därför är det nödvändigt att använda perfekt i översättningen. I början av exempel 57 är det fråga om en polisutredning som fortfarande pågår och poliserna har troligen fått nya bevis. I slutet av meningen syftar talaren på något som har hänt tidigare än det som står i början. I originalet har det använts preteritum i början av meningen och pluskvamperfekt i slutet. I översättningen motsvaras dessa av presens i början och imperfekt i slutet, vilket fungerar bra enligt oss.

Följande två exempel (exempel 58 och 59) handlar om lämpliga tempusförändringar från preteritum till pluskvamperfekt:

[Exempel 58]

”Först trodde jag att det var jag själv som skrek (...)” (IF 2002: 60)

”Ensin luulin, että olin itse huutanut (...)” (ER 2003: 67)

[Exempel 59]

”Farsan var ju ung en gång (...)” (IF 2002: 172)

”Isäukkohan oli joskus ollut nuori (...)” (ER 2003: 190)

I det första exemplet (exempel 58) syftar bisatsens handling på något som har hänt före huvudsatsens handling och därför är det motiverat att använda pluskvamperfekt i bisatsen i översättningen. Exempel 59 handlar om ett fall där personen i fråga redan har dött och man syftar på en tidpunkt som var för länge sedan. Därför är det bäst att använda pluskvamperfekt i översättningen.

Följande fem exempel (exempel 60, 61, 62, 63 och 64) illustrerar nödvändiga tempusförändringar från dramatiskt presens till imperfekt/perfekt/pluskvamperfekt:

[Exempel 60]

”Din far vägrar, en annan kund vars nummer kommit upptränger sig på och ber din far flytta på sig.” (MSL 1994: 180)

”Isäsi kieltäytyi, vuoroon tullut asiakas tunki takaa ja pyysi isääsi siitymään.” (HM 1996: 214)

[Exempel 61]

”Han får bevakad frigång.” (HIR 1992: 33)

”Hän sai luvan poistua vankilasta vartioituna.” (RV 1994: 28)

[Exempel 62]

”Vad är det som upprör Lars Borman så svårt (...)” (MSL 1994: 190)

”Mistä syystä Lars Borman suuttui niin kovasti (...)” (HM 1996: 225)

Eftersom man inte brukar använda dramatiskt presens i finskan (se också exempel 45) och meningarna handlar om sådana saker som har hänt i det förflutna passar det bra att använda imperfekt i översättningarna.

[Exempel 63]

”Familjen lånar ut sitt namn och sitt renommé (...)” (MSL 1994: 286)

”Perhe on luovuttanut nimensä ja maineensa (...)” (HM 1996: 339)

[Exempel 64]

”Jag tänker på den där bibeln där nån sitter och ändrar i texten.” (IF 2002: 407)

”Mietin sitä Raamattua, jonka tekstiä joku oli muutellut.” (ER 2003: 447)

Familjen har lånat ut sitt namn och sitt renommé i det förflutna i exempel 63 men dessa är fortfarande utlånade så därför är det lämpligt att använda perfekt i översättningen. I exempel 64 har man ändrat i texten i bibeln tidigare än talaren har kommit åt den. Därför är det motiverat att använda pluskvamperfekt i översättningen i det här fallet.

Följande exempel (exempel 65) handlar om modusförändring:

[Exempel 65]

”Kanske inte högt alla gånger, så vi kan höra.” (IF 2002: 289)

”Ei välttämättä joka kerta ääneen, niin että kuulisimme sen.” (ER 2003: 317)

Exempel 65 är det enda exemplet på modusförändring i vårt material. Översättaren har använt konditionalis i stället för indikativ, vilket passar bra eftersom det är fråga om spekulation. Det är alltså möjligt att någon hör rösten men det är lika möjligt att ingen hör den.

11.3 Översättningar med kombinerade och/eller åtskilda meningar

Till denna kategori hör sådana fall där översättaren har kombinerat och/eller skilt åt meningarna jämfört med originalverket, dvs. när det finns två eller flera separata meningar i originalet finns det bara en mening i översättningen och om det finns bara en mening i originalet kan det finnas två eller flera separata meningar i översättningen.

Följande exempel (exempel 66) illustrerar ett fall där det inte fungerar att översättaren har skilt åt meningarna:

[Exempel 66]

”Gustaf Torstensson lämnade Farnholms slott exakt klockan 14 minuter över åtta enligt den datautskrift över grindkontrollen som jag har sett.” (MSL 1994: 293)

”Gustaf Torstensson lähti Farnholmin linnasta täsmälleen 14 minuuttia yli kahdeksan. Olen nähnyt porttivalvomon tietokoneliuskan.” (HM 1996: 348)

Vi är av den åsikten att originalets mening inte är så lång att det skulle behöva åtskiljas. Vidare anser vi att den senare meningen inte är så flytande som sådan i denna kontext. Det skulle vara bättre att ha bara en mening också i översättningen: *Gustaf Torstensson lähti Farnholmin linnasta täsmälleen 14 minuuttia yli kahdeksan porttivalvomon tietokoneliuskan mukaan.*

Följande exempel (exempel 67) illustrerar ett fall där översättaren har både kombinerat och skilt åt meningarna:

[Exempel 67]

”Tidigare seglade han mycket om somrarna. Men det hade han slutat med, utan att jag riktigt kan svara på varför.” (MSL 1994: 58)

”Aikaisemmin hän oli ollut innokas purjehtija, mutta senkin harrastuksen hän oli lopettanut. Miksi, siihen en löytänyt vastausta.” (HM 1996: 67)

I finskan är det inte önskvärt att börja meningen med ordet *mutta*, vilket man kan göra i svenskan. Därför är det bra att översättaren har kombinerat den första meningen och början av den andra meningen. Vidare är det bra att översättaren har skilt åt slutet av den andra meningen till indirekt frågesats i översättningen.

Följande åtta exempel (exempel 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74 och 75) handlar om meningar som översättarna har kombinerat:

[Exempel 68]

”Vad som sen skedde är naturligtvis oklart i detalj. Men det huvudsakliga förloppet känner vi.” (MSL 1994: 165)

”Se, mitä sen jälkeen tapahtui, ei tietenkään ole kaikilta osin tiedossa, mutta pääpiirteissään kyllä.” (HM 1996: 195)

[Exempel 69]

”Så nog är det nån med handkraft som slagit ner honom. Han måste ha varit utanför bilen när det hände.” (MSL 1994: 215)

”Jonkun on siis täytynyt iskeä hänet hengiltä jossakin auton ulkopuolella.” (HM 1996: 256)

I exempel 68 och 69 har översättaren kombinerat originalets två meningar till en mening i översättningen. Utöver detta har han komprimerat innehållet lämpligt så att all väsentlig information i originalet ändå förmedlas.

[Exempel 70]

”Sen förde han in även attesten på datorn. Den skrivna attesten la han i mappen med internposten.” (MSL 1994: 165)

”Sitten hän vei myös vahvistuksen tietokoneelle, ja laittoi paperitositteen sisäiseen postikansioon.” (HM 1996: 196)

[Exempel 71]

”Vad dom gör. Vad dom säljer. Vad dom köper.” (MSL 1994: 199)

”Mitä ne tekevät, mitä ne myyvät, ja mitä ne ostavat.” (HM 1996: 236)

[Exempel 72]

”För om han märker det kommer det gå en skakning genom hela hans imperium. En skakning när alla dörrar slår igen på en och samma gång.” (MSL 1994: 199)

”Jos hän näet saa asiasta vihiä, se järisyttää koko hänen imperiumiaan, ja kaikki ovet paukahtavat kiinni yhtäaikaan.” (HM 1996: 236–237)

I de ovanstående tre exemplen (exempel 70, 71 och 72) har översättaren kombinerat originalets två eller tre meningar till en mening i översättningen genom att tillägga ordet *ja* som bindeord. Han har inte gjort så många andra förändringar i meningar utan bevarat dem nästan oförändrade i översättningen. I exempel 71 blir översättningen mer flytande när det bara finns en kombinerad mening i stället för tre separata meningar. I finskan är det önskvärt att undvika dramatisering, vilket översättaren har tagit hänsyn till i exempel 72. Detta syns på det sättet att översättaren inte har upprepat ordet *skakning* i översättningen.

[Exempel 73]

”Tills vidare måste vi handlägga det här ärendet själva. Så gott vi kan.” (MSL 1994: 210)

”Meidän on toistaiseksi tultava toimeen omin avuin ja tehtävä se, minkä voimme.” (HM 1996: 249)

[Exempel 74]

”Det är det sista spåret efter Torgeir Langaas. Fram till nu.” (IF 2002: 438)

”Se on viimeinen merkki Torgeir Langaasista ennen tätä.” (ER 2003: 482)

[Exempel 75]

”Om vi lämnar Birgitta Medberg tills vidare så ser vi att det är betydligt lättare att hitta en likhet mellan Bolson och Zebran. Aborterna.” (IF 2002: 461)

”Jos jätämme Birgitta Medbergin toistaiseksi, huomaamme että Bolsonin ja Seepran väliltä on huomattavasti helpompi löytää yhtäläisyys, abortit.” (ER 2003: 507)

Om det i originalet finns två meningar varav den ena består bara av ett eller ett par ord så fungerar det bra om meningarna kombineras i översättningen. Detta illustreras av de ovanstående tre exemplen (exempel 73, 74 och 75).

Följande fyra exempel (exempel 76, 77, 78 och 79) handlar om meningar som översättaren har åtskilt:

[Exempel 76]

”Stefan Fjällsjö har lagt ifrån sig telefonluren på bordet, vem det var som ringde vet vi inte, bara att det naturligtvis inte var från industridepartementet.” (MSL 1994: 165)

”Stefan Fjällsjö pani kuulokkeen pöydälle. Soittaja ei ole selvinnyt, mutta ainakaan puhelu ei tullut teollisuusministeriöstä.” (HM 1996: 195–196)

[Exempel 77]

”I specifikationen fanns en hänvisning till ett kontrakt nummer med det påhittade konsultföretaget, jag tror det kallades SISYFOS.” (MSL 1994: 165)

”Erittelyssä viitattiin numeroituun sopimukseen, joka oli solmittu keksityn konsulttitoimiston kanssa. Nimi oli muistaakseni SISYFOS.” (HM 1996: 196)

[Exempel 78]

”Låt oss börja den dagen för ungefär fem år sen när Gustaf Torstensson först blev kontaktad av Harderberg.” (MSL 1994: 316)

”Aloitetaan siitä päivästä, jolloin Harderberg otti ensi kerran yhteyttä Gustaf Torstenssoniin. Siitä on nyt kulunut viitisen vuotta.” (HM 1996: 375)

[Exempel 79]

”Jag har varit borta ett par veckor och begravt min mamma (...)” (MSL 1994: 322)

”Olen ollut poissa pari viikkoa (...) Kävin hautaamassa äitini.” (HM 1996: 384)

I exempel 76, 77, 78 och 79 är det motiverat att skilja åt meningarna eftersom en hel mening i översättningen skulle kunna vara för lång och oklar. Vidare skulle början av meningen i exempel 78 bli för tungläst om det fanns två tidsuttryck (*siitä päivästä* och *viitisen vuotta sitten*) efter varandra.

11.4 Översättningar med bortfall

Denna kategori innehåller de fallen där något har lämnats bort i översättningen. Det kan vara bara ett ord men det är också möjligt att hela meningar har tagits bort. I vårt material finns det exempel på två typer av bortfall, semantisk utelämnning och implicitgörande (se avsnitt 5.2).

Följande sju exempel (exempel 80, 81, 82, 83, 84, 85 och 86) handlar om semantiska utelämnningar som stör förmedling av information på något sätt:

[Exempel 80]

”(...) att leda misstankarna från sig själv till nån annan (...)” (HIR 1992: 217)

”(...) johtaa epäilykset johonkuhun toiseen (...)” (RV 1994: 181)

[Exempel 81]

”En gång en sen kväll kom morsan hem alldeles förgråten.” (IF 2002: 104)

”Kerran äiti tuli illalla kotiin aivan itkettyneenä.” (ER 2003: 115)

[Exempel 82]

”Han hade aldrig sett nån koja, inte nån ravin heller, konstigt nog.” (IF 2002: 158)

”Hän ei ollut koskaan nähnyt majaa eikä myöskään rotkoa, kumma kyllä.” (ER 2003: 174)

I det första exemplet (exempel 80) har översättaren utelämnat väsentlig information genom att ta bort *från sig själv*. Enligt oss skulle det ha varit nödvändigt att inkludera det i översättningen därför att det inte framgår i översättningen från vem misstankarna leds till någon annan. I exempel 81 har uttrycket *en sen kväll* översatts *illalla* som inte är samma sak som *myöhään illalla* som står i originalet. Översättaren har alltså utelämnat en väsentlig del av tidsuttrycket. I exempel 82 motsvarar översättningens innehåll inte originalets innehåll därför att översättningen kan uppfattas så att personen i fråga aldrig i sitt liv har sett en koja eller en ravin. Detta är nog inte det som menas i originalet utan att personen i fråga inte har sett någon koja eller någon ravin i ett visst område. Därför skulle det vara bäst att placera ordet *siellä* t.ex. före *majaa*.

[Exempel 83]

”Han släkt är liten. Ett antal fastrar, några kusiner.” (MSL 1994: 58)

”Sukua ei ole paljon, joitakin serkkuja vain.” (HM 1996: 67–68)

[Exempel 84]

”Vi gjorde som vi skulle, lyfte ner honom, eftersom det ju ibland händer att dom fortfarande lever.” (MSL 1994: 170)

”Me toimimme ohjeiden mukaan, koska ihmiset saattavat tällaisissakin tapauksissa olla joskus elossa.” (HM 1996: 202)

[Exempel 85]

”(...) att hon gärna höll mig sällskap medan jag väntade.” (IF 2002: 295)

”(...) että pitäisi mielellään minulle seuraa.” (ER 2003: 323)

I de två första exemplen (exempel 83 och 84) har översättaren utelämnat en del av meningen. Dessa delar innehåller väsentlig information och därför är vi av den åsikten att de borde ha bevarats i översättningen. I synnerhet skulle det ha varit viktigt i exempel 84 att förtydliga vilka instruktionerna i översättningen är eftersom de nämns i originalet. I det tredje exemplet (exempel 85) har översättaren troligen tänkt att det hör ihop att vänta och att hålla sällskap och därför utelämnat *medan jag väntande* i översättningen. Enligt vår mening skulle det nog ha varit bra att översätta också det för tydlighetens skull.

[Exempel 86]

”(...) jag tror är åtminstone en del av förklaringen till det som händer.” (IF 2002: 403)

”(...) minä pidän selityksenä näihin tapahtumiin.” (ER 2003: 443)

Till följd av att översättaren har utelämnat uttrycket *en del av* i översättningen förmedlar den inkorrekt information. Det som står i översättningen (*selityksenä*) betyder att det bara finns en förklaring till det som händer men enligt originalet finns det också andra förklaringar.

Följande tre exempel (exempel 87, 88 och 89) illustrerar implicitgörande:

[Exempel 87]

”Det var som om dom två och jag var en del av en hemlig konspiration.” (IF 2002: 299)

”Oli kuin ne kaksi ja minä olisimme kuuluneet johonkin salaliittoon.” (ER 2003: 327)

[Exempel 88]

”(...) hans tycks ha levt nästan uteslutande för sitt arbete som advokat.” (MSL 1994: 58)

”(...) vaan näyttää omistautuneen lähes yksinomaan työlleen.” (HM 1996: 67)

[Exempel 89]

”Tidigare seglade han mycket om somrarna.” (MSL 1994: 58)

”Aikaisemmin hän oli ollut innokas purjehtija (...)” (HM 1996: 67)

I exempel 87 har översättaren utelämnat adjektivet *hemlig* i översättningen för att undvika onödig upprepning eftersom det finska ordet *salaliitto* redan innehåller tanken på att det är fråga om något hemligt. På grund av kontexten i originalet är det inte nödvändigt att översätta uttrycket *som advokat* i exempel 88 därför att det redan är självklart att personen i fråga arbetar som advokat. I exempel 89 är det fråga om en sådan hobby som man håller på med om somrarna. Därför är det motiverat att utelämna *om somrarna* i översättningen.

Följande fem exempel (exempel 90, 91, 92, 93 och 94) är sådana meningar som översättarna helt har utelämnat i översättningarna:

[Exempel 90]

”Det är i stort sett allt vi vet. Inga vittnen har set honom, vare sig när han lämnade hemmet eller ute vid hamnen.” (HIR 1992: 114)

[Exempel 91]

”Meningen är att dom ska ersätta dom tidigare lederna som gick direkt till Västeuropa.” (HIR 1992: 128)

[Exempel 92]

”Men det fanns naturligtvis inga bevis.” (MSL 1994: 166)

[Exempel 93]

”Han anklagar dom för att ha begått en allvarlig oförrätt.” (MSL 1994: 190)

[Exempel 94]

”Humanisten Harderberg.” (MSL 1994: 199)

Utelämning av hela meningar orsakar att all information i originalet inte förmedlas i översättningen. I fyra av de ovanstående exemplen (exempel 90, 91, 92 och 93) finns

det väsentlig information och därför är det inte motiverat att utelämna dessa meningar. Exempel 94 är ett undantag därför att det inte innehåller så viktig information enligt oss och därför gör det inte texten semantiskt fattigare fast det har utelämnats.

11.5 Översättningar med tillägg

I den här kategorin finns det sådana fall där översättaren har bestämt sig för att tillägga något som inte finns i originalet. För det mesta är det fråga om att tillägga ett eller flera ord. T.ex. kulturella skillnader kan vara en orsak till en sådan här förändring. I vårt material finns det två typer av tillägg, semantiskt tillägg och explicitgörande (se avsnitt 5.2).

Följande fem exempel (exempel 95, 96, 97, 98 och 99) handlar om semantiska tillägg som inte är så lämpliga:

[Exempel 95]

”Han spelade inte, han hade ingen älskarinna.” (HIR 1992: 124)

”Hän ei pelannut uhkapeliä, hänellä ei ollut rakastajatarta.” (RV 1994: 104)

[Exempel 96]

”Men i grunden saknar jag naturligtvis fullständigt information om vad som pågick här i går kväll.” (MSL 1994: 152)

”Mutta tietenkin minun on saatava täydellinen selvitys illan ja yön tapahtumista.” (HM 1996: 180)

[Exempel 97]

”(...) nån som går vid sidan av och säger *Gud krevet*.” (IF 2002: 289)

”(...) joku joka kulkee hieman sivummalla ja sanoo *Jumala vaatii*.” (ER 2003: 317)

I exempel 95 har översättaren tillagt ordet *uhkapeliä* fast det inte finns i originalet. Vi är av den åsikten att det inte är ett lämpligt tillägg därför att det inte framgår i kontexten i originalet att det just är dobbleri i fråga. I det andra exemplet (exempel 96) har ordet

yön lagts till översättningen. Det är ett onödigt tillägg eftersom det inte är väsentligt med tanke på förmedling av information. I exempel 97 finns det också ett onödigt tillägg (*hieman*) i översättningen därför att ordet *sivummall*a redan innehåller att det finns någon som går vid sidan av i närheten.

[Exempel 98]

”Och dom som kommer efter oss, dom som är som du (...)” (MSL 1994: 141)

”Niillä, jotka tulevat meidän jälkeemme, sinulla ja sinun kaltaisillasi (...)” (HM 1996: 167)

[Exempel 99]

”Till och med när vi gjorde vår resa till Italien (...)” (IF 2002: 174)

”(...) jopa silloin, kun teimme sen Italian-matkamme.” (ER 2003: 192)

I det första exemplet (exempel 98) finns det ett olämpligt tillägg *sinulla* som förmedlar inkorrekt information som inte finns i originalet. Talaren inkluderar inte den tilltalade i ”dom som kommer efter oss” utan de som är som den tilltalade. I exempel 99 har översättaren tillagt ordet *sen* som är onödigt eftersom det inte förmedlar något väsentligt. Det finns flera likadana exempel på onödigt tillägg av ordet *se* i översättningen av *Innan frosten*.

Följande två exempel (exempel 100 och 101) handlar om semantiska tillägg som är lämpliga:

[Exempel 100]

”(...) ett sällsynt olustigt och obegripligt mord på en av våra kollegor, advokat Torstensson.” (MSL 1994: 37)

”(...) erittäin ikävä ja täysin käsittämätön tapaus, kollegamme, asianajaja Torstenssonin murha.” (HM 1996: 42)

[Exempel 101]

”När Kristina och jag var små och farsan satt och målade (...)” (IF 2002: 103)

”Kun Kristina ja minä olimme pieniä ja isä istui maalaamassa taulujaan (...)” (ER 2003: 114)

I exempel 100 har översättaren tillagt ordet *tapaus* som är lämpligt därför att det underlättar läsandet och satsen inte blir för tung. Om satsen hade översatts ordagrant skulle det ha blivit för många bestämmningar till ordet *murha*. I det andra exemplet (exempel 101) har ordet *taulujaan* lagts till översättningen, vilket är ett lämpligt tillägg eftersom det förtydligar föremålet för målandet och på grund av kontexten i originalet är det bra att nämna ordet *taulu* i översättningen.

Följande fyra exempel (exempel 102, 103, 104 och 105) illustrerar explicitgörande:

[Exempel 102]

”Jag måste förklara mitt land (...)” (HIR 1992: 89)

”Minun on selitettävä millainen maani on (...)” (RV 1994: 75)

[Exempel 103]

”Ändå vill jag be er att gå tillbaka.” (HIR 1992: 133)

”Pyytäisin kuitenkin teitä palaamaan ajassa taaksepäin.” (RV 1994: 111)

[Exempel 104]

”Plötsligt anar jag ett sammanhang.” (IF 2002: 403)

”Yhtäkkiä aavistan heidän välillään yhteyden.” (ER 2003: 443)

I det första exemplet (exempel 102) räcker det inte med att bara översätta *selitettävä maatani* eftersom man inte förstår vad som menas med det. Man måste alltså förtydliga uttrycket genom att tillägga ordet *millainen* såsom översättaren har gjort. I exempel 103 skulle den ordagranna översättningen betyda att någon konkret går någonstans, vilket inte är det som menas i kontexten i originalet. Därför måste man lägga till ordet *ajassa* för tydlighetens skull. I det sista exemplet (exempel 104) räcker det inte heller med att översätta hela satsen ordagrant utan att tillägga *heidän välillään* i översättningen. På

grund av kontexten i originalet är det behövt att förtydliga hurdant sammanhang som det är fråga om.

[Exempel 105]

”Under den tiden ska jag ha byggt upp ett eget kapital på ett par miljoner.”

(IF 2002: 209)

”Sinä aikana kokoan parin miljoonan kruunun henkilökohtaisen pääoman.” (ER 2003: 231)

I exempel 105 har översättaren tagit hänsyn till kulturella skillnader mellan Sverige och Finland. Hon har lagt till ordet *kruunu* i översättningen för att förtydliga att originalets händelser placerar sig i Sverige där myntenhet är krona, inte t.ex. euro.

11.6 Översättningar med uttrycksbyte

Till den här kategorin hör de fallen där översättaren har använt en icke-ordagrann motsvarighet till ett element i originalverket (se avsnitt 5.2), dvs. om det t.ex. finns *hennes kjol* i det svenska originalet kan den motsvaras av *naisen hame* eller *Annan hame* i den finska översättningen.

Följande sju exempel (exempel 106, 107, 108, 109, 110, 111 och 112) illustrerar översättningens enstaka, icke-ordagranna motsvarigheter till element i originalet:

[Exempel 106]

”Jag skulle aldrig kunnat köpa deras kläder.” (HIR 1992: 77)

”Minä en olisi ikinä voinut ostaa sellaisia vaatteita.” (RV 1994: 66)

[Exempel 107]

”Han har naturligtvis inte varit ensam.” (HIR 1992: 135)

”Hän ei tietenkään ole toiminut yksin.” (RV 1994: 113)

[Exempel 108]

”Hon ringde och väckte en jägare som brukar vara i skogen.” (IF 2002: 158)

”Rouva soitti ja herätti erään metsästäjän, jolla on tapana liikkua paljon metsässä.” (ER 2003: 174)

I de tre första exemplen (exempel 106, 107 och 108) skulle ordagranna motsvarigheter till *deras kläder*, *varit ensam* och *vara i skogen* orsaka att översättningen inte betyder samma sak som det som står i originalet. T.ex. om *deras kläder* hade översatts *heidän vaatteitaan* kunde man få den uppfattningen att det är någon som säljer sina kläder och talaren skulle aldrig ha kunnat köpa dem. Översättarna har alltså valt lämpliga uttrycksbyten i dessa fall.

[Exempel 109]

”Vi måste tänka två tankar samtidigt.” (MSL 1994: 69)

”Meidän on kehiteltävä samanaikaisesti kahta ajatusta.” (HM 1996: 82)

[Exempel 110]

”Det blev bråk om det där efteråt.” (IF 2002: 96)

”Siitä tuli jälkeempäin sanomista.” (ER 2003: 106)

[Exempel 111]

”Det kändes som om någon hade tagit en leksak ifrån mig.” (IF 2002: 41)

”Tuntui siltä kuin joku olisi vienyt lelun kädestäni.” (ER 2003: 46)

[Exempel 112]

”Han skulle åstadkomma en skillnad i vår värld och vår tid.” (IF 2002: 77)

”Hänen piti saada aikaan käänteentekeviä asioita tässä maailmassa ja tänä aikakautena.” (ER 2003: 85)

I exempel 109 har översättaren valt ett lämpligt uttrycksbyte för att undvika upprepning av *tänka* och *tankar* i översättningen. I de följande två exemplen (exempel 110 och 111) har översättaren formulerat en idiomatisk översättning. I exempel 112 är det uttrycksbyte som översättaren har valt (*käänteentekeviä asioita*) lämpligt därför att det

beskriver originalets innehåll bättre än den ordagranna motsvarigheten och är ett mer dramatiskt uttryck.

Följande två exempel (exempel 113 och 114) handlar om uttrycksbyten som är längre än ett ord:

[Exempel 113]

”Var det nån bil som lämnade Farnholms slott mellan det att Gustaf Torstensson kom och det han for?” (MSL 1994: 293)

”Lähtikö Farnholmin linnasta jokin auto sinä aikana, jolloin Gustaf Torstensson oli siellä?” (HM 1996: 348)

[Exempel 114]

”Man är tvungen att låsa upp hissarna med sin rumsnyckel.” (IF 2002: 41)

”Hissit avautuivat vain huoneen avaimella.” (ER 2003: 46)

I exempel 113 skulle det inte låta naturligt på finska om satsen översattes ordagrant. Det är onödigt att översätta *sillä välin, kun Gustaf Torstensson tuli ja kun hän lähti* eftersom att komma och att fara innehåller att man har varit någonstans däremellan. I exempel 114 skulle det låta lite konstigt om man översattes *hissit on pakko avata* eftersom man inte är tvungen att låsa upp hissarna om man inte vill men om man vill låsa upp dem måste man använda rumsnyckel.

Följande två exempel (exempel 115 och 116) illustrerar uttrycksbyten som handlar om personliga pronomina:

[Exempel 115]

”Han älskade henne.” (IF 2002: 78)

”Erik rakasti tyttöä.” (ER 2003: 86)

[Exempel 116]

”Hennes kjol hade hasat upp (...)” (IF 2002: 41)

”Sen naisen hame oli noussut ylös (...)” (ER 2003: 46)

I finskan är det inte möjligt att syfta på fler än en person med pronomenet *hän* i en sats utan åtminstone en av dem måste omskrivas. I exempel 115 har översättaren omskrivit båda pronomina för att tydliggöra vem som älskar vem. I det andra exemplet (exempel 116) behöver man inte nödvändigtvis omskriva pronomenet *hennes* eftersom det inte är möjligt att missförstå vems kjol det är i fråga. Man kunde ha översatt *Hänen hameensa oli noussut ylös* men det som översättaren har valt är inte heller fel.

Följande tre exempel (exempel 117, 118 och 119) illustrerar sådana fall där ordagranna motsvarigheter skulle vara för konkreta:

[Exempel 117]

”Det var tidigt, men jag hade aldrig stött ihop med en sådan människa.”
(IF 2002: 77)

”Olimme hyvin nuoria, mutta en ollut koskaan tavannut hänenlaistaan ihmistä.” (ER 2003: 85)

[Exempel 118]

”Hans försvinnande var ingen enkel impuls som kom flygande.” (IF 2002: 78)

”Hänen katoamisensa ei ollut mikään hetkellinen, yksinkertainen päähänpisto.” (ER 2003: 86)

[Exempel 119]

”(...) farsan struttade nog lite för dom (...)” (IF 2002: 174)

”(...) isä kyllä vähän rehenteli heille (...)” (ER 2003: 192)

I exempel 117 skulle den ordagranna översättningen av *det var tidigt* vara *oli aikaista*, vilket inte alls passar i kontexten därför att det t.ex. inte är fråga om tid på dygnet utan hur gammal talaren var. I det andra exemplet (exempel 118) skulle satsen låta konstigt om *enkel impuls som kom flygande* översattes *yksinkertainen päähänpisto, joka tuli lentäen* eftersom det inte är fråga om ett konkret föremål som kunde flyga. Exempel 119 handlar om ett likadant fall. Verbet *strutta* är *tepastella* på finska, vilket inte passar som översättning eftersom det är fråga om verbalt skrytande i stället för konkret struttande.

Följande exempel (exempel 120) illustrerar ett uttrycksbyte som kan vara lämpligt beroende på tolkningen:

[Exempel 120]

”Min farmor som jag aldrig träffade (...)” (IF 2002: 172)

”Isoäitini, jota en ehtinyt tavata (...)” (ER 2003: 190)

Om man tolkar satsen så att farmor har dött just före talaren är född är översättningsbytet då lämpligt. Om man däremot tolkar satsen så att både talaren och farmor har levt samtidigt en liten stund och talaren inte har kunnat träffa sin farmor skulle man ha översatt *isoäitini, jota en koskaan tavannut*.

11.7 Översättningar med förändringar i ordföljd eller satsordning

I denna kategori har vi sådana fall där det finns förändringar i ordföljd eller satsordning. Med dessa förändringar menar vi att originalverkets ord eller satser inte är i samma ordning i översättningen, t.ex. satsordningen i originalet är sådan att huvudsats kommer först och sedan bisats men i översättningen är det tvärtom.

Följande två exempel (exempel 121 och 122) illustrerar översättningar som har formulerats enligt källspråkets villkor i stället för målspråkets villkor:

[Exempel 121]

”Tidigt på morgonen fann några hamnarbetare major Liepas kropp vid Daugavgriva.” (HIR 1992: 114)

”Aikaisin aamulla löysivät satamatyöläiset majuri Liepan ruumiin Daugavgrivasta.” (RV 1994: 96)

[Exempel 122]

”Flotten påstod han att dom hade tappat utan att märka det.” (HIR 1992: 336)

”Hän väitti että lautan he olivat kadottaneet huomaamattaan.” (RV 1994: 279)

I svenskan använder man omvänd ordföljd när satsen t.ex. börjar med tidsuttryck eller objekt medan i finskan är den oftast rak i sådana fall. I exempel 121 och 122 har översättaren inte följt målspråkets villkor utan använt omvänd ordföljd, vilket orsakar att satserna inte låter speciellt naturliga på finska. Det skulle ha varit bättre att formulera satserna så här: *Aikaisin aamulla satamatyöläiset löysivät majuri Liepan ruumiin Daugavgrivasta* och *Hän väitti että he olivat kadottaneet lautan huomaamattaan*.

Följande exempel (exempel 123) illustrerar ett fall där översättningens ordföljd inte passar i kontexten:

[Exempel 123]

”Han blev inte frikänd.” (HIR 1992: 188)

”Ei häntä vapautettu.” (RV 1994: 157)

I exempel 123 orsakar översättningens ordföljd att man väntar på att satsen ska fortsätta med ordet *vaan*, alltså att han inte blev frikänd utan någon annan eller han blev inte frikänd utan hamnade i fängelse. Detta är nog inte det som står i originalet och därför borde man formulera satsen så här: *Häntä ei vapautettu*.

Följande två exempel (exempel 124 och 125) handlar om satshierarki:

[Exempel 124]

”Han var skapad för dom stora uppdragen, det var han övertygad om.” (IF 2002: 77)

”Hän oli varma, että hänet oli luotu suuria tehtäviä varten.” (ER 2003: 85)

[Exempel 125]

”Vi träffades när han var sexton och jag femton.” (IF 2002: 77)

”Kun tutustuimme, hän oli kuudentoista ja minä viidentoista.” (ER 2003: 85)

I det första exemplet (exempel 124) finns det två likvärdiga huvudsatser i originalet men i översättningen har satsordningen förändrats och den ena av satserna har förändrats till bisats. I exempel 125 har originalets huvudsats förändrats till bisats och bisats till huvudsats i översättningen. Enligt oss skulle det ha varit bra att bevara satsordningen i

exempel 124 därför att det är starkare på det sättet men i exempel 125 fungerar den förändrade satsordningen bra.

Följande två exempel (exempel 126 och 127) illustrerar sådana fall där det finns förändringar som fungerar i översättningen:

[Exempel 126]

”På morgonen onsdagen den 27 oktober (...) till kontoret som vanligt några minuter i åtta.” (MSL 1994: 38)

”Keskiyö 27. lokakuuta (...) työpaikalleen tavalliseen tapaan muutama minuuttia vaille kahdeksan aamulla.” (HM 1996: 43–44)

[Exempel 127]

”Varför kropparna inte har sänkts i havsdjupet har jag bara en tänkbar förklaring till.” (HIR 1992: 76)

”Minulla on vain yksi mahdollinen selitys miksi ruumiita ei upotettu meren syvyyksiin.” (RV 1994: 65)

I exempel 126 har en del av tidsuttryck flyttats till meningens slut i översättningen, vilket gör att meningen inte blir för tung att läsa. I exempel 127 fungerar den förändrade satsordningen bra därför att det inte skulle låta naturligt på finska om satsordningen hade bevarats (jfr. exempel 124).

11.8 Översättningar med personifierade eller generaliserande uttryck

Denna kategori innehåller de fallen där översättaren har använt personifierade eller generaliserande uttryck. Med personifierade uttryck menar vi att originalets man-passiv har förändrats till aktiv i översättningen där det t.ex. finns *sinä* eller *ihminen* som subjekt. Vidare har vi klassificerat de fall där det är fråga om niande till den här kategorin. Med generaliserande uttryck menar vi att originalets person motsvaras av generaliserande *se* eller något annat generaliserande uttryck.

Följande tre exempel (exempel 128, 129 och 130) handlar om personifierade uttryck:

[Exempel 128]

”Annars är man förlorad.” (HIR 1992: 245)

”Muutoin olet hukassa.” (RV 1994: 203)

[Exempel 129]

”Man kan aldrig vänta för länge.” (IF 2002: 295)

”Ihminen ei voi koskaan odottaa liian pitkään.” (ER 2003: 324)

[Exempel 130]

”Nu gäller det att hitta Zebran.” (IF 2002: 407)

”Nyt meidän on löydettävä Seepra.” (ER 2003: 448)

I exemplen 128 och 129 har originalets man-passiv översatts så att det finns (sinä) *olet* och *ihminen* som subjekt. I exempel 130 motsvaras formellt subjekt *det* av *meidän*. I alla dessa fall skulle det ha varit möjligt att förvara passiv även i översättningen därför att det skulle ha varit naturligt på finska enligt oss.

Följande två exempel (exempel 131 och 132) handlar om niande:

[Exempel 131]

”Du frågar hur det kan komma sig (...)” (HIR 1992: 89)

”Kysytte kuinka on mahdollista (...)” (RV 1994: 75)

[Exempel 132]

”Ni tycks för övrigt ha gjort ett mycket gott intryck på honom, kommissarie Wallander.” (HIR 1992: 113)

”Te olitte muuten tehnyt ilmeisesti erittäin hyvän vaikutuksen häneen, komisario Wallander.” (RV 1994: 95)

I exempel 131 har översättaren använt niande i stället för duande även om man har använt duande i originalet. Detta är lite ologiskt därför att översättaren för övrigt har använt samma person som i originalet (se exempel 132). Vi anser att man för logikens skull borde översätta person på samma sätt varje gång. Exempel 131 är dock det enda fallet där översättaren har avvikit från originalets person.

Följande två exempel (exempel 133 och 134) handlar om generaliserande uttryck:

[Exempel 133]

”Jag kan inte neka till att jag får den naturliga misstanken (...)” (HIR 1992: 74)

”Se herättää kieltämättä luonnollisen epäilyksen (...)” (RV 1994: 64)

[Exempel 134]

”Vi saknar ert överflöd, vi saknar friheten att välja.” (HIR 1992: 99)

”Meiltä puuttuu yltäkylläisyys, meiltä puuttuu vapaus valita.” (RV 1994: 83)

I exempel 133 har översättaren använt generalisering i stället för personifierat uttryck. Vi anser att förändringen är lämplig eftersom den låter naturlig på finska och det skulle vara svårt att översätta meningen ordagrant genom att använda personligt pronomen *minä*. I exempel 134 har översättaren uppfattat att det är fråga om överflöd i allmänhet och inte det överflödet som finns i den tilltalade personens land. Enligt vår mening skulle översättningen vara bättre utan generalisering och man skulle kunna översätta meningen så här: *Meiltä puuttuu yltäkylläisyys, jota on maassanne, meiltä puuttuu vapaus valita.*

11.9 Översättningar med numerusförändringar

Till den sista kategorin hör sådana fall där det finns numerusförändringar. Med numerusförändringar menar vi att originalets pluralis har uttryckts med singularis i översättningen. Följande tre exempel (exempel 135, 136 och 137) illustrerar detta:

[Exempel 135]

”(...) att ytterligare ett osynligt sorgflor hade hängs på hans axelklaffar.” (HIR 1992: 189)

”(...) että taas oli näkymätön suruharso ripustettu hänen olkaimeensa.” (RV 1994: 158)

[Exempel 136]

”Nu vill riksdagen ta bort de lokala polisstyrelserna (...)” (MSL 1994: 32)

”Valtiopäivät haluavat lopettaa alueellisen poliisihallinnon (...)” (HM 1996: 37)

[Exempel 137]

”(...) för att en sadistisk person ska få utlopp för sina lustar.” (IF 2002: 353)

”(...) sen takia, että joku sadisti saisi tyydyttää himoaan.” (ER 2003: 387)

Vi är av den åsikten att det är onödigt att originalens pluralisformer har förändrats till singularisformer i översättningarna. Det finns inga kulturella eller grammatiska orsaker till varför man skulle behöva göra en sådan här förändring. I exempel 135 har sorgflor hängts på båda axelklaffarna i originalet men i översättningen har den hängts bara på den ena av dem, vilket är nog en annan sak. I exempel 136 är det fråga om att det finns flera regioner som har en egen lokal polisstyrelse och att man vill ta bort dem alla och inte bara t.ex. en av dem som det står i översättningen. I exempel 137 har man använt pluralis i originalet därför att det troligen finns flera lustar som den sadistiska personen får utlopp för och inte bara en med tanke på händelserna. Översättaren kan inte vara säker på att det bara finns en lust och därför skulle det ha varit bättre att förvara pluralis.

I den här kategorin finns det också ett fall där originalets singularis har förändrats till pluralis i översättningen:

[Exempel 138]

”(...) varför det där omkullvälta glaset och den uteblivna ursäkten fick lov att bli den stora demonen i hans liv.” (IF 2002: 174)

”(...) miksi hän antoi kaatuneen lasin ja laiminlyödyn anteeksipynnön muuttua elämänsä suurimmiksi demoneiksi.” (ER 2003: 192)

I exempel 138 uppfattas det omkullvälta glaset och den uteblivna ursäkten som helhet och inte som två separata saker och därför står *demonen* i singularis. Översättaren har troligen uppfattat dessa två saker som separata och därför använt pluralis. Det beror på läsaren hur man tolkar detta men enligt vår mening fungerar singularis bättre i det här fallet.

12. DISKUSSION

Med hjälp av vår undersökning fick vi tydliga svar på våra forskningsfrågor. En del av hypoteserna stämde men en del gjorde det inte. Den största överraskningen var antalet översättningar med tempus- eller modusförändringar därför att vi hade förväntat oss att översättarna skulle ha använt samma tempusformer som i originalen och att det inte skulle ha funnits så många förändringar. Det var också överraskande att två av översättarna helt hade glömt att översätta några meningar.

Vår första forskningsfråga var hurdana avvikelser det finns i repliker som inte har översatts ordagrant. Såsom vi hade förväntat oss fanns det olika typer av avvikelser i översättningarna. Dessa var t.ex. avvikande ordval eller uttryck, tempusförändringar och onödiga bortfall. Avvikande ordval eller uttryck var t.ex. sådana där översättarna hade använt översättningsmotsvarigheter som betyder något annat än det som stod i originalet. Detta orsakade att översättningarna förmedlade annorlunda information än originalen. Vidare hade översättarna valt sådana översättningsmotsvarigheter som inte passade i den kontext där de förekom, som antingen var för svaga eller för starka jämfört med originalet samt sådana som inte var flytande.

Vad gäller idiomatiska uttryck var vi å ena sidan av den åsikten att översättarna hade lyckats med att formulera dem på bra finska men å andra sidan är dessa uttryck sådana som kan orsaka problem för översättarna och därför kan det finnas avvikelser i deras översättningar. Den här hypotesen stämde eftersom vi hittade översättningar där det fanns icke-idiomatiska översättningsmotsvarigheter men det fanns också sådana fall där översättarna hade använt lämpliga idiomatiska uttryck som översättningsmotsvarighet.

Som redan konstaterats var det överraskande att det fanns så många tempusförändringar i översättningarna. En del av dessa var onödiga enligt vår mening men för det mesta var de lämpliga eller rentav nödvändiga av t.ex. grammatiska skäl. Våra resultat visade alltså att vår hypotes inte var rätt och det inte alltid är möjligt att använda samma tempus i översättningen som i originalet i de flesta fallen.

När det gäller bortfall hade översättarna för det mesta gjort semantiska utelämnningar som störde förmedling av information. Därför kunde innehållet i översättningarna vara lite bristfälligt. Som vi konstaterade i början av kapitlet hade två av översättarna helt

utelämnat några meningar i översättningarna. Det här hade vi inte alls förväntat oss i synnerhet när några av dessa meningar var ganska långa. Det är möjligt att översättarna har glömt att översätta meningarna eller medvetet har utelämnat dem men enligt vår mening är det inte motiverat att med vett och vilja utelämna dessa meningar.

Vår andra forskningsfråga var i vilka fall översättarna har formulerat bra sina översättningar. Enligt våra resultat hade översättarna lyckats bäst med att göra lämpliga tempus- eller modusförändringar, skilja åt och/eller kombinera meningar, tillägga element och använda lämpliga uttrycksbyten.

I några fall fanns det i originalet två meningar varav den ena bestod bara av ett eller ett par ord och därför var det bra att översättarna hade kombinerat dem med en annan mening i översättningarna. Vidare hade en av översättarna komprimerat innehållet lämpligt så att all väsentlig information ändå förmedlades genom att kombinera originalets två meningar till en mening i översättningen. I några fall var det också motiverat att skilja åt originalets meningar eftersom en hel mening i översättningen skulle ha kunnat vara för lång och tungläst.

När det var fråga om tillägg hade översättarna lyckats bäst med att använda explicitgörande och en av översättarna hade tagit hänsyn till kulturella skillnader mellan Sverige och Finland. Vad gäller uttrycksbyten hade översättarna tagit målspråket i beaktande. De hade använt lämpliga och idiomatiska uttrycksbyten så att översättningarna blev naturliga.

Vår tredje och sista forskningsfråga var hurdana skillnader det finns mellan översättarna. Om detta ansåg vi att var och en av dem skulle ha gjort olika typer av avvikelser och någon av dem skulle ha lyckats bättre än de andra. Vi förväntade oss att det skulle ha varit Laura Jänisniemi (översättare av *Innan frosten*) som hade lyckats bäst därför att hon har översatt flera romaner av Mankell. Vi trodde också att det inte skulle förekomma så betydande skillnader mellan översättarna. Den första hypotesen var den enda av dessa tre som stämde.

Alla tre översättare hade gjort olika typer av avvikelser fast kategorin översättningar med avvikande ordval eller uttryck var den största hos alla (se Tabell 2). Den näst största kategorin var översättningar med förändringar i ordföljd eller satsordning och

översättningar med personifierade eller generaliserande uttryck hos Arja Gothoni (översättare av *Hundarna i Riga*). Det fanns fem fall i båda kategorierna, två lämpliga avvikelser och tre olämpliga. Markku Mannila (översättare av *Mannen som log*) hade lika många fall i kategorierna översättningar med tempus- eller modusförändringar och översättningar med kombinerade och/eller åtskilda meningar. Han hade 13 lämpliga och åtta olämpliga tempusförändringar samt 17 lämpliga och fyra olämpliga kombinerade och/eller åtskilda meningar. Den näst största kategorin hos Laura Jänisniemi var översättningar med uttrycksbyte. Hon hade 16 lämpliga och två olämpliga uttrycksbyten. Om man jämför totalantalet lämpliga och olämpliga avvikelser med varandra kan man dra den slutsatsen att Mannila var den översättare som lyckades bäst. Han hade totalt 37 lämpliga och 42 olämpliga avvikelser. Gothoni hade 12 lämpliga och 23 olämpliga avvikelser och Jänisniemi 42 lämpliga och 53 olämpliga avvikelser. Skillnaden mellan totalantalet lämpliga och olämpliga avvikelser var alltså minst hos Mannila.

Våra resultat visar också att det finns betydande skillnader mellan översättarna. Gothoni hade mest troget följt källtexten och inte gjort så många förändringar som de övriga översättarna. De förändringar som hon hade gjort var inte heller så lämpliga enligt oss och skillnaden mellan totalantalet lämpliga och olämpliga avvikelser hos henne var betydligt större än hos Mannila och Jänisniemi (se Tabell 2). Vidare var skillnaden mellan Jänisniemi och Gothoni väldigt tydlig. T.ex. de lämpliga avvikelserna var nästan fyra gånger vanligare hos Jänisniemi än hos Gothoni. Jänisniemi och Mannila var däremot jämna jämfört med varandra.

Om våra resultat måste det påpekas att de lämpliga och olämpliga avvikelserna som vi hittade kan en vanlig läsare kanske inte ens fästa avseende vid om han eller hon bara läser någondera av versionerna. Vi hittade dem därför att vi samtidigt hade båda versionerna framför oss när vi analyserade dem. Vidare är det subjektivt vad som anses vara en naturlig och idiomatisk översättning. På grund av våra åsikter är resultaten av den här undersökningen sådana som de är. Om någon annan utförde en liknande studie skulle resultaten kanske bli annorlunda eftersom den någon har sina egna åsikter.

13. AVSLUTNING

Syftet med vår pro gradu-avhandling var att undersöka översättning av repliker i tre romaner av Henning Mankell. Närmare bestämt undersökte vi hur bra eller dåligt formulerade översatta repliker var och vilka typer av avvikelser som fanns i dem. Vi tog också hänsyn till de fall där det inte fanns avvikelser i översättningar. Vidare jämförde vi översättarna med varandra.

Enligt våra resultat fanns det olika typer av avvikelser i översättningar. Dessa var t.ex. avvikande ordval eller uttryck, tempusförändringar och onödiga bortfall. Vad gällde idiomatiska uttryck hittade vi översättningar där det fanns icke-idiomatiska översättningsmotsvarigheter men det också fanns sådana fall där översättarna hade använt lämpliga idiomatiska uttryck som översättningsmotsvarighet. Det fanns många tempusförändringar i översättningarna och en del av dessa var onödiga enligt vår mening men för det mesta var de lämpliga eller rentav nödvändiga av t.ex. grammatiska skäl. Översättarna lyckades bäst med att göra lämpliga tempus- eller modusförändringar, skilja åt och/eller kombinera meningar, tillägga element och använda lämpliga uttrycksbyten. Alla tre översättare hade gjort olika typer av avvikelser fast kategorin översättningar med avvikande ordval eller uttryck var den största hos alla. Mannila var den översättare som lyckades bäst eftersom skillnaden mellan totalantalet lämpliga och olämpliga avvikelser var minst hos honom. Det fanns också betydande skillnader mellan översättarna. Gothoni hade mest troget följt källtexten och inte gjort så många förändringar som de övriga översättarna. Vidare var skillnaden mellan Jänisniemi och Gothoni väldigt tydlig. T.ex. de lämpliga avvikelserna var nästan fyra gånger vanligare hos Jänisniemi än hos Gothoni. Jänisniemi och Mannila var däremot jämna jämfört med varandra.

När vår undersökning är nu färdig är vi av den åsikten att vi valde en lämplig metod för den. Vårt material var inte så omfattande att det skulle ha varit meningsfullt att använda kvantitativa metoder. Med tanke på vårt material var också forskningsfrågorna lämpliga och vi fick tillräckligt uttömmande svar på dem. Vad gäller jämförandet av översättarna skulle resultaten möjligtvis ha varit exaktare om vi hade valt ett sådant verk som har tre olika översättare. På det sättet skulle vi ha kunnat jämföra hur en och samma text har översatts av olika översättare och skillnaderna mellan översättarna skulle då ha kommit fram bättre.

Eftersom vårt undersökningsmaterial bestod bara av deckare i Wallander-serien skulle man i framtiden kunna utvidga undersökningen genom att använda andra romaner än deckare av Mankell som undersökningsmaterial. Troligen skulle man kunna hitta något annat genom att undersöka t.ex. ungdomsromaner i stället för deckare. Eftersom några av Mankells romaner har filmatiserats skulle man också kunna undersöka t.ex. filmernas undertexter. Mankells produktion är väldigt omfattande och han skriver fortfarande så det finns gott om material att undersöka också i framtiden.

Om man däremot vill koncentrera sig på någon språklig aspekt skulle man kunna undersöka översättning av man-konstruktion till finska. Vårt material innehöll sådana exempel där *man* hade översatts med *ihminen* eller *sinä* men det kan också översättas på andra sätt. Översättning av denna konstruktion är alltså inte så enkelt och därför skulle det vara värt att undersöka det här fenomenet.

LITTERATUR

Primärlitteratur:

- HIR = Mankell, H. 1992. *Hundarna i Riga*. Stockholm: Leopard förlag.
 MSL = Mankell, H. 1994. *Mannen som log*. Stockholm: Leopard förlag.
 IF = Mankell, H. 2002. *Innan frosten*. Stockholm: Leopard förlag.
 RV = Mankell, H. 1994. *Riian verikoirat*. Helsingfors: Otava.
 HM = Mankell, H. 1996. *Hymyilevä mies*. Helsingfors: Otava
 ER = Mankell, H. 2003. *Ennen routaa*. Helsingfors: Otava.

Sekundärlitteratur:

- Aaltonen, S. 2004. Kun Antto Puuronen Suomeen muutti: Kulttuurisidonnainen käännöstutkimus työvälineenä. I: Oittinen, R. & Mäkinen, P. (red.): *Alussa oli käännös*. Tammerfors: Tampereen yliopistopaino. 388–406.
- Bassnett, S. 2002. *Translation studies*. London: Routledge.
- Catford, J. C. 1965. *A linguistic theory of translation. An Essay in Applied Linguistics*. London: Oxford University Press.
- Diderichsen, P. 1946. *Elementaer dansk grammatik*. Köpenhamn.
- Einarsson, J. 1978. *Talad och skriven svenska: sociolingvistiska studier*. Lund: Ekstrand.
- Halliday, M. A. K. 1989. *Spoken and written language*. Oxford: Oxford University Press.
- Huhtala, P. 1995. *Från teori till praktik: analys av översättningar från finska till svenska*. Uleåborg: Uleåborgs universitet.
- Ingemark, I. 1997. En översättares kamp med dygden. I: Blomqvist, L. E. & Löfgren, M. (red.): *Något att orda om*. Stockholm: Norstedt. 85–95.
- Ingo, R. 1991. *Från källspråk till målspråk: Introduktion i översättningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Ingo, R. 2007. *Konsten att översätta: Översättandes praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Jänis, M. 2004. Kääntämisen laatu. I: Oittinen, R. & Mäkinen, P. (red.): *Alussa oli käännös*. Tammerfors: Tampereen yliopistopaino. 67–81.
- Koskinen, K. 2004. Ekvivalenssista erojen leikkiin – käännöstiede ja kääntäjän etiikka. I: Oittinen, R. & Mäkinen, P. (red.): *Alussa oli käännös*. Tammerfors: Tampereen yliopistopaino. 374–387.

- Kupsch-Losereit, S. 1985. The Problem of Translation Error Evaluation. I: Tittford, C. & Hieke, A. E. (red.): *Translation in Foreign Language Teaching and Testing*. Tübingen: Gunter Narr. 169–179.
- Londen, A.-M. 1989. *Litterärt talspråk: studier i Runar Schildts berättarteknik med särskild hänsyn till dialogen*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Mankell, H. 2011. *Biografi*. <http://www.henningmankell.se/Författare/Biografi> (Hämtad: 17.2.2012)
- Muona, H. & Tiusanen, M. 1989. *Dialogen i Jörn Donners romaner Nu måste du, Angelas krig och Far och Son, samt i deras finska översättningar*. Pro gradu-avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, nordisk filologi vid Jyväskylä universitet.
- Newmark, P. 1993. *Paragraphs on Translation*. Bristol: Longdunn Press.
- Nida, E. A. 1964. *Toward a science of translating*. Leiden: Brill.
- Nida, E. A. & Taber, C. R. 1969. *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: Helps for Translators, prepared under the auspices of the United Bible Societies. Vol. 8.
- Nord, C. 2001. *Translation as a purposeful activity*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Nord, C. 2005. *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi.
- Ojala, I.-M. & Puustinen, R. 2008. *Svenskans partikelverb och deras översättning från svenska till finska i 'Innan frosten' av Henning Mankell*. Pro gradu-avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200811275910>
- Pekkanen, H. 2010. *The duet between the author and the translation: an analysis of style through shifts in literary translation*. Doktorsavhandling. Helsingfors: Institutionen för moderna språk, Helsingfors universitet. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19257/theduetb.pdf?sequence=2>
- Polis. 2012. *Organisation*. <http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/pages/21A1DF4F3C27D3CAC2256BB80025E1D1?opendocument> (Hämtad: 26.4.2012)
- Polisen i Sverige. 2011a. *Organisation*. <http://www.polisen.se/sv/Om-polisen/Organisation/Rikspolisstyrelsen/Organisation/> (Hämtad: 26.4.2012)
- Polisen i Sverige. 2011b. *Rikspolisstyrelsen*. <http://www.polisen.se/sv/Om-polisen/Organisation/Rikspolisstyrelsen/> (Hämtad: 26.4.2012)
- Popovič, A. 1976. *Dictionary for the Analysis of Literary Translation*. Edmonton: University of Alberta, Department of Comparative Literature.

- Rytkönen, M. 2009. *Analys av översättningen av repliker i Henning Mankells 'Innan frosten'*. Kandidatavhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä universitet.
- Sorvali, I. 1990. *Studier i översättningsvetenskap*. Uleåborg: Institutionen för nordiska språk vid Uleåborgs universitet.
- Sorvali, I. 1996. *Unohdettu kääntäjä*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Thorell, O. 1982. *Svensk grammatik*. Stockholm: Esselte Studium.
- Toppari, M. 2000. *Analys av översättning från svenska till finska. Berts dagbok av Sören Olsson och Anders Jacobsson*. Pro gradu-avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, nordisk filologi vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2000858433>
- Vehmas-Lehto, I. 2002. *Kopiointia vai kommunikointia. Johdatus käännösteoriaan*. Helsingfors: Oy Finnlectura Ab.
- Vehmas-Lehto, I. 2008. Translation Studies: In search for vigour and relevance. I: Garant, M., Helin, I. & Yli-Jokipii, H. (red.): *Kieli ja globalisaatio – Language and globalization*. AFinLAN vuosikirja. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja, Nr 66. 35–70.
- VISK 2008a = Iso suomen kielioppi. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. http://scripta.kotus.fi/cgi-bin/visktermit/visktermit.cgi?h_id=sCACJIBFC (Hämtad: 23.2.2012)
- VISK 2008b = Iso suomen kielioppi. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1460> (Hämtad: 23.2.2012)